

Bejegening van Christus

Gerard Walschap

bron

Gerard Walschap, *Bejegening van Christus*. Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam 1940

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/wals004beje01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

1

Ongeveer negentienhonderdveertig jaren geleden was Asveer een rijke heereboer over hectaren en hectaren weiland en akker. Van oudsher had zijn familie om haar vrekkeghe koppigheid in gansch Judea berucht gestaan. De vader van Asveer was de laatste geweest van een rij gierige boeren, die van vader tot zoon have en goed hadden verdubbeld. Hij stierf op een hoop lompen en luizen, even armoedig als de stamvader van het geslacht, een jonge knecht, die vier eeuwen vroeger uit hebzucht zijn meesteres getrouwd had, een vijf en veertigjarige weduwe zonder kinderen. Hij liet zijn zoon Asveer bij zich roepen. Asveer kwam en stond bij het stinkende doodsbed even onberoerd als al zijn voorvaderen bij de vaderlijke sterfbedden hadden gestaan. Wie voor de hoeve geen graan meer zaaien kan, moet ook haar brood niet meer eten. De mensch zorgt hier voor akker en dier, maar gaat hij zelf zorg behoeven, dan is zijn plaats niet meer hier en moge Jehova hem halen. Deze vader stierf van ouderdom, maar nog meer van verdriet, omdat zijn ziekte last bracht in het boerenbedrijf en kosten veroorzaakte. Hij verbeeldde zich dat het bloeiend bedrijf snel bergaf ging sinds hij het niet meer bewaken kon met vinnig oog, het niet meer beheeren met

scherp en hardvochtig bevel. Hij keek ongerust naar de kaars, die in de kamer brandde, en wenschte dat zij het mocht volhouden tot hij stierf. In elk geval geen nieuwe meer, die nuttelooze kosten. Dan keek hij ongerust naar Asveer, zijn eenigen zoon. Gelukkiglijk moet voor een eenigen zoon het moeizaam verworven bezit niet verdeeld worden.

‘Doe de deur toe, Asveer,’ hijgde hij, ‘voor den tocht, Asveer! Ziek zijn kost geld en 't bedrijf wordt er bij verwaarloosd.’

Onrust belette zijn handen stil te liggen, het eenige dat hij nog bewegen kon. Hij bezwoer zijn zoon en smeekte hem toch goed te zorgen voor de hoeve, het erf, de landerijen. Van oudsher weten zij in de familie, dat rijkdom is voor wie hem grijpt. De rest is superstitie, mijn zoon, maar pas op voor zulke gedachten bij de dienstboden. Doe ze gelooven en bidden, want daar hangt uw veiligheid van af. Streng zijt gij en men vreest u meer dan uw vader, maar weet ook eens goed te zijn als het niets kost. Vreugde doet de lieden harder en vlugger werken. Wees eerlijk zooals gij zijt, maar nooit in uw nadeel.

Snakkend naar adem, gaf hij nog allerhande nuttige wenken omtrent zaaisels en gewassen, verzorgen, koppelen en verhandelen der dieren, benevens juiste inlichtingen over de hoedanigheid der akkers. Alsof dit alles hem nog niet geruststelde en de dood hem

meer tijd gunde dan hij nog voor zich had, begon hij, reeds half reutelend, te verhalen hoe dit grootste boerenbedrijf van heel het land gegroeid was uit arbeid en zweet, ijver en angst van vader tot kind, vader tot kind en zoo altijd maar voort, altijd maar voort tot heden. De rij der vaderen ging aan zijn oogen voorbij, en toen de laatste gepasseerd was, voelde hij dat hij dien moest volgen. 'En nu sterf ik, Asveer...' Hij stierf inderdaad terwijl hij dit zegde. De dood sneed hem het woord af dat hij nog spreken wou, over de kaars die moest uitgeblazen worden. Maar in de plaats van dat woord vernam men buiten aan het venster, hoe het blinde koeierke Johannes tot den ouden Pankraas, den stalknecht, zei: 'De duivel hale zijn oude vrekkenziel.'

De dood haalde de ziel, liet het lichaam aan de luizen en zijn herinnering aan de knechten ter vervloeking.

Asveer trad buiten. Onderdanig en bevreesd zagen de dienstbaren naar hem op. Akker en weiland strekten zich voor hem uit, in verduldigheid wachtend op zijn bevel.

Drie maanden later voerde hij een schoone jonge vrouw op het erf. Hij wees haar de hoeve en het domein daar rondom: dat alles was hun eigendom. Hij liet voor haar de klok luiden, die op de nok van de grootste schuur onder een zinken kap en een weerhaan hing.

De herders, koeiers, knechten, meiden kwamen bijeen rond den steenput, niet ver van de staldeur. Asveer sprak tot hen:

‘Ik was en blijf uw meester, maar ziehier uw meesteres.’ De schoone vrouw glimlachte.

En leefde van dien dag af aan zijn zijde, zijn gezag deelend. Maar een tweede maal glimlachen deed zij niet. Nooit sprak Asveer een zoet woordje tot haar, nooit zag men hem de minste vriendelijkheid betuigen. Hij leefde voor het bedrijf, dat hij naarstig en rechtvaardig beheerde, en voor de groote gedachten onder zijn hoogen schedel. Want hij zocht geen eigen gewin zooals zijn vaders, maar rechtvaardigheid. Was zijn bezit rechtvaardig verworven? Indien niet, moest hij restitueeren, en aan wien? Hoe leidde hij naar recht het bedrijf en voerde rechtvaardig bevel over het personeel? Goed te zijn haatte hij. Het is eene dwaze zwakheid, die het onrecht ondergaat en niet bestrijdt, een weerlooze lafheid, die de rechtlooze ordeloosheid in stand houdt. Het voert den mensch tot ellende, ellende doet droomen van een onbestaand hiernamaals en droomers zien de wereld niet en laten ze scheef zooals ze is.

Knecht en meid prezen den nieuwen meester. Zij noemden hem goed, omdat hij geen beul was zooals de oude, dien de duivel haalde, reden verstond en geen voorwend-

sels zocht om wekelijks wat achter te houden van het loon.

Maar de schoone jonge vrouw ging door het huis en over 't erf, met van dag tot dag afweziger oogen en verstarder trek om den mond. Haar hart bevroor. Na eenige jaren, moe en dor, begon zij op te vlammen in vroomheidsbevliegingen. Op uren die niet aangewezen waren voor kerkbezoek, maakte zij minutieus haren opschik en vertelde soms aan de eerste de beste meid, dat zij ging bidden opdat haar huwelijk mocht gezegend worden met een kindje. Eens vertelde zij den ouden Pankraas, dat zij veel bad voor haren man. Zij vreesde, zeide zij, dat zijne zelfbeheerschte kuischheid in zinnendrift zou ontvlammen en wat dan met haar? De oude stalknecht bezag zijn meesteres met groote oogen vol verschrikking, of hij wel begrepen had. Zij ook keek hem diep in de oogen. Haar gelaat naderde 't zijne en zij fluisterde, dat zij uit boete en verstorvenheid op haar bloot lichaam een haren gordel droeg.

Nadien kreeg zij een passie voor kinderpoppen. Meiden en knechten keken haar meelijdend na. Zij echter trippelde vol zorg in de kinderkamer, waar zij vier poppen elk in haar eigen bedje dekte, wakker maakte en weer in slaap zong. Haar gezicht werd kleiner, haar lichaam dunner alsof zij weer kind werd. Asveer liet toen de twee vensters

dezer kamer van tralies en de deur aan den buitenkant van twee grendels voorzien. Hij liet haar bed daarheen brengen en zij vergat dat hij bestond.

Op een morgen vond hij een boodschap, onder de deur van zijn slaapkamer geschoven. Daarin bedankte zij hem omdat hij als echtgenoot hare jonkvrouwelijke gevoelens had geëerbiedigd en haar nooit aan zijne drift onderworpen. Zij had hem door een deugdzaam leven waardig willen blijven, doch helaas, nu zij toch de prooi der zonde was geworden, had zij verkozen dit bestaan niet langer te rekken. Zij smeekte haren man den jongen, blinden Johannes niet te straffen en wilde hij haar zoeken, in den drinkbak der koeien tusschen de twee hooimijten zou hij haar vinden.

Daar vond haar Asveer, naakt tusschen rottende blaren, de zwarte haren in lange strepen over den rug, een groote, prachtige salamander. Sindsdien zagen de herders elken nacht hare ziel boven den drinkbak zweven, lichtend met den glans van glimwormen tusschen de hooimijten. Zij hoorden van ver hare klagende stem: ‘liefde! liefde!’, daar zij het hiernamaalsch geluk niet geniet, omdat zij geenen man heeft bekend. Soms werd zij gezien of werd althans hare stem vernomen rond de huizen, waar man en vrouw leefden in tweedracht.

Asveer verfoeide die vrouw en het herders-gekleets. Wat zij gedaan had, was laf en slecht. Hardvochtig velde hij oordeel: wie zichzelf moordt, verdient de doodstraf, de misdaad zelf is dus de straf. Zie waartoe sentimentaliteit voert. Indien zij nog eventjes geleefd had, zou hij haar zelf hebben gewurgd.

2

Welke straf had het blinde koeierke Johannes, de medeplichtige in haar overspel, verdiend? Wat eischte de rechtvaardigheid?

Asveer ging naar de weiden waar zijn herders den nacht hadden doorgebracht rond een vuurken. Tegen den morgen hadden zij zich languit in het gras neergestrekt om te slapen. Pankraas en Johannes hadden hun koffie en dikke roggeboterhammen gebracht in zwartgeverfde boterkorven. Terwijl de herders sliepen, warmde Pankraas de koffie op en legde brandhout bij. De blinde knaap Johannes zat op zijn knieën voor het vuur en bood het zijn fijne, gevoelige handen om ze te warmen. Zonder één groet ging Asveer op hem toe en sloeg hem zoo forschig zijn geknobbelden mispelaar op het hoofd, dat hij voor dood voorover op zijn handen viel.

Op een haar na kostte die slag hem het leven. Voor het eerst sedert eeuwen werden

op dit bedrijf dienstbaren opstandig. Huilend greep de oude stalknecht een brandenden knuppel uit het vuur en sprong op zijn meester toe. Als Asveer ooit bekoord werd tot het opgeven van zijn verstandige kalmte en tot gehoorzamen aan drift, hij, de hater van drift, was het nu. Doch hij stak kalm de hand uit en zeide dat hij den blinden Johannes zou dooden, omdat hij overspel gepleegd had met zijne vrouw. De wakker gesprongen herders bromden onder elkaar ongeloovig en dreigend. Weldra had Pankraas onomstootbaar Johannes' onschuld bewezen, want de blinde sliep 's nachts bij hem en was overdag nooit zonder geleider. Tegen het alibi was niets in te brengen. De herders wilden bovendien zweren dat de meesteres zelfs nooit een enkel woordje tot Johannes had gesproken. Zij riepen Asveer in den rug, terwijl hij wegging, dat de jongen niet eens wist, wat een vrouw is. Asveer wendde zich niet om. Zoo zag hij niet, dat zij schielijk donker bijeendrumden, één brok geweld. Wie doet ons iets, gromden zij, wij springen hem in den nek en wurgen hem. De hoeve en alles is van ons, wij verdeelen het onder ons allen. Hij heeft kind noch maagschap en de Romein komt niets te weten.

Het was Pankraas die de opstandigheid dempte met scherp vermaan tegen zonde en onrecht. Zij wierpen op, dat Asveer zijn

vrouw op Johannes wreekte, zij Johannes op Asveer wreekten, was dat niet hetzelfde recht? Maar hij zeide in simpele herders-woorden, dat ergens de barmhartigheid moet beginnen.

De schoone jonge vrouw verdween uit Asveers leven. Als hij nog aan haar terugdacht, want herinnering laat zich niet wegdringen, was het hard en zonder verteederung. Zorgzaam als immer waakte hij over land, goed, werk. Granen, aardappelen, suikerbieten, eieren, melk, het bracht allemaal geld op, Romeinsche munt en goede Joodsche. Zijn stal bergde de schoonste paarden van het land en om en om zijn honderden hectaren kon hij een ringsluiting zetten van runderen en schapen, twee op een rij. Van jaar tot jaar groeiden winsten en bezit.

Een Zaterdagavond, terwijl meiden en knechten, herders en koeiers op het erf stonden te wachten tot hij ze een voor een binnen het en hun loon gaf, riep hij ze allen samen binnen en sprak hen toe. Hij zeide dat hier vierhonderd jaren geleden een vervallen kossaarderijken stond. Een zijner voorvaderen kreeg het door een huwelijk in handen en verdubbelde het bedrijfje. Deze traditie werd van vader tot zoon voortgezet. Ook gij zijt bij traditie in onzen dienst. Als gij schimpt achter mijn rug en mij kwaad wenscht, weet dat uw vaders, grootvaders en overgroot-

vaders hetzelfde hebben gedaan. Als gij droomt ooit te ontkomen aan de dienstbaarheid door een weelde, die gij nooit bijeen-krijgt, weet dat heel uw voorgeslacht zoo nutteloos heeft gedroomd. Gij troost u met een onwaarschijnlijke toekomst na dit leven. Gij wordt voor uw dienst slecht beloond, voor uw tekortkomingen zwaar gestraft.

Ik maak daar een einde aan. Beloonen en straffen zal ik naar verdienste en billijkheid. Op deze hoeve is eeuwen lang gewroet om geld en goed. Ik ben daarvan verzadigd en zoek een hooger goed, rechtvaardigheid.

Zijn oogen kijken als dwars door de muren naar de verte eener betere wereld en zijne dienstboden bezien elkander. Gaat hij den weg op van zijn vrouw, dat hij wartaal begint te spreken? Wreken vier eeuwen van tyrannij zich op hem, veel wreeder dan de manslag dien zij hebben beraamd?

De dienstbaarheid viel hun voortaan lichter. Was dat te danken aan Asveers krankzinnigheid, dan leve die krankzinnigheid. Leve zijn krankzinnigheid, hij verdubbelt de loonen en werft nieuwe dienstboden aan om allen het werk te verlichten. Er wordt vlugger gewerkt: vreugde geeft haast en kracht. De landouwen hooren stom verbaasd voor het eerst hare bearbeiders zingen. Hare populieren verroeren niet, haar graan ritselt niet eens in de windstille, om het lied der arbei-

ders te hooren. Er wordt driester gevrijd en getrouwd. Des meesters naam gaat over de lippen op een klank van eerbied en genegenheid. Den eenzamen spotter met zijn krankzinnigheid keert men den rug toe.

Hij echter, de meester, had oor noch oog voor de genegenheid, want hij wilde niet bemind worden. Maar als hij des avonds alleen door den eindeloozen boomgaard wandelde, staarde hij naar den horizon en zag zijn visioen. Wat is eigendom over deze hectaren en gezag over wat knechten en herders? Maar heerschen door den geest over geheel Judea! Het volk welvarend maken, sterk en blijmoedig! Een rijk van recht stichten met bevrijde geesten! De koning is machteloos, de Romein bevreesd. Op zekeren dag bevelen de Romeinsche troepen over de grens te gooien en het gebeurt!

‘Gij zijt blind, Johannes, jawel,’ spreekt nu een stem dicht bij Asveer achter de haag, ‘maar God heeft u liefde en talent voor de muziek gegeven. Daarmee voelt gij u rijk. Om uw loon geeft ge niet veel, ge kunt immers niet op twee fluiten tegelijk spelen en een zilveren speelt niet fijner dan een houten. Maar ik, Johannes, ik ben arm en ik voel dat ik talent heb om rijk te worden. Ongelukkig zal ik zijn, zoolang ik dat niet ben. Gij kunt muziek maken van morgen tot avond, ik kan nooit genoeg geld bij elkaar

krijgen om een handel te beginnen. Ik rijd met de mestkar vandaag, morgen en over twintig jaar nòg altijd. Met heel zuinig te leven en weinig te eten krijg ik misschien genoeg bij elkaar om een hutje te koopen, waarin ik dan nog juist den tijd zal hebben om te sterven. Daar dub ik over, Johannes, om er simpel van te worden. Dat toekomstlooze, begrijpt ge, Johannes?’

‘Gij met uw rijk worden, ik begrijp u goed genoeg. Maar als ik harp wilde spelen of orgel, zou ik ook heel mijn leven ongelukkig zijn, want een harp of orgel zal ik nooit bezitten. Een mensch moet tevreden zijn, dan is hij rijk.’

‘Johannes, maar veronderstel nu zoo eens iets. Veronderstel dat de baas dezen nacht stierf. Gij die zooveel nadenkt, wat zou hier dan gebeuren?’

‘Pas maar op dat ge zelf niet sterft dezen nacht.’

‘Dat is óók mogelijk, Johannes, alles is mogelijk. En als ik vannacht sterf, word ik morgen begraven en gedaan is alles. Maar als de baas dezen nacht sterft, moet hier iets gebeuren.’

‘Waarom? En waarom vraagt ge dat?’

‘Hij wordt begraven zooals ik en gij, maar wat laat hij niet achter, die hoeve en al die onmetelijke gronden. Wat gebeurt daarmee?’

‘Heeft de baas geen familie?’

‘Pankraas heeft mij gezegd, dat de vader van den baas, die oude vrek, wel tien kinderen gehad heeft, maar negen dood geboren. Verstaat ge dat Johannes? Hij heeft ze alle negen, zegt men, zelf gewurgd. Zóó uit den schoot van de moeder getrokken en den hals omgewrongen. Hij kon het over zijn hart niet krijgen, dat de boel na zijn dood zou moeten verdeeld worden.’

‘Luister, Zeger, dat is weer een van die fraaie dingen, die men te weten komt als men ziet. Een blinde vertelt zooiets niet. Men vraagt hem: hoe weet ge dat? en daar staat hij. Gij, zienden, zegt dat ge 't gezien hebt en ge hebt het niet gezien, maar men gelooft u. Ik wil er niets mee te doen hebben. Van twee een: of wel is het niet waar en zwijg dan, of wel is het waar en dan is het zoo afschuwelijk dat ik het niet weten wil.’

Zeger sloeg zijn arm om den schouder van den blinde.

‘Gij zijt iemand, die met zijn eigen gedachten omgaat,’ sprak hij begrijpend en vertrouwelijk. ‘Ik ben ook zoo een rare, Johannes. Ik kan een heelen dag tegen mezelf loopen spreken en wat ik vurig wensch, dat fluister ik 's avonds als ik alleen ben. Mag ik het nu ook eens doen? Niet lachen, Johannes, het is alleen maar spel, dat weet ge. Maar het geeft zoo'n vreemd plezier, men wordt er heel warm van en ge ziet toch mijn

gezicht niet, hè. Luister, Johannes, gisteren, eergisteren, vooreergisteren heb ik dit gefluisterd: Zeger, heb ik gefluisterd, Zeger, kijk, hier ligt de baas dood. Rattenvergif in zijn rijstap gedaan. Wie zal nu baas worden? Zeger, sta uw man!’

‘Wie staat hier achter de haag?’ vroeg de blinde alsof hij Zegers woorden niet gehoord had.

Als door een wesp gestoken sprong Zeger recht. Asveer wandelde kalm voort over het wegelken nevens de haag.

‘Iemand ging hier langs, Johannes, maar hij kan niets gehoord hebben, want juist toen hij ons voorbij ging fluisterde ik.’

3

Dien nacht sliep Asveer onvast. Vroeg stond hij op en ging over het erf langs het hoenderhok naar de stallen. Daar stond hij zwijgend toe te zien bij het stil-drukke doen van de melksters. Opeens, terwijl de jonge Naftalia haren volgemolken emmer in een groote blikken kruik overstortte, legde Asveer langs achter zijn hand zwaar op haren schouder en sprak:

‘Sta mij het kind af, dat gij draagt.’

Zij liet met een schreeuw haren blinkenden emmer vallen en riep, als tegen

den dood op, om Zachaar, die haar man was sinds een maand of zeven.

‘Als Zachaar komt,’ zei Asveer, ‘zeg dat ik hem moet spreken.’

En hij ging weer in huis.

Hij wilde juist naar de voute gaan en stond op de bovenste trede van de trap, die tevens kelderluik was, toen achter hem de deur werd opengeworpen en een athletische jonge knecht binnenstormde. De tegenstribbelende Naftalia trok hij bij den pols achter zich aan. Hij wilde zien, riep hij, wie het hart had zijn vrouw in dezen toestand te doen schrikken of bang te maken. Vloekend sloeg hij zoo hard op het deksel van den kneedtrog, dat tin-, buk- en aardewerk rammelden. Maar voor den onverzettelijken blik van den meester, die drie voet hooger dan hij op het kelderluik stond en hem zonder verpinken straf bezag, had hij zijn woede rap uitgeraasd. Zachaar en Naftalia stonden nu, hand in hand, verbaasd den raadselachtigen Asveer te bezien.

‘Ik hertrouw niet, maar wel zou ik graag een kind hebben, Zachaar en Naftalia,’ sprak Asveer. ‘Daarom wil ik het kind, dat gij verwacht, aannemen als mijn eigen zoon, ten minste indien het een zoon is. Ik zal hem opvoeden in mijn gedachten, hij zal mij opvolgen wanneer ik er niet meer zal zijn.’

Zachaar keek Asveer peinzend en wantrouwig in de oogen.

‘Ik versta dat niet,’ antwoordde hij traag en stil. ‘Gij staat mij uw kind af, dat is alles. Ik zal u op enkele uren van hier een huisje met een hofje en wat akker geven. Zoodra het kind geboren is, laat ik het halen en gij vertrekt als vrije lieden naar uw nieuw huis, gij zijt geen knechten meer, maar uw eigen meester.’

Weer werd het stil. Toen vroeg Naftalia naar het voor haar ondenkbare, vouwde de handen over den schoot:

‘Maar het kind dan?’

‘Het kind is mijn kind en blijft mijn kind. Voor u moet het zijn alsof gij het nooit hadt gehad.’

‘Zal het nooit zijn vader en moeder kennen?’

Asveer beduidde met een handgebaar dat zulks vanzelf sprak, en er gebeurde iets, dat hij na duizenden jaren nog voor zijn oogen zou zien alsof het gisteren gebeurde. En dat was niets anders dan dat Zachaar, de domme knecht, en Naftalia, de domme stalmeid, traag begrijpend hun dikke koppen naar elkander keerden, met hun groote oogen vol animale teederheid en met hun rijen witte tanden naar elkander glimlachten, een berenpaar. Toch was die glimlach zoo diep menschelijk en ontroerend, zoo vol onuitsprekelijke verachting, dat Asveer er een wereld in

ontdekte, hem nog onbekend, een geheim voor zijn verstand. Eer hij een enkel woord kon spreken had Zachaar hem met één blik als vernietigd.

‘Gij zot,’ zei Zachaar. De twee gaven elkaar de hand, keerden hem den rug toe en gingen. Zij waren zeer groot. Achter de deur schaterlachten zij vrank.

Zij vreesden niet dit onderhoud bekend en Asveer belachelijk te maken. Allen stonden er over verwonderd, dat de rechtvaardige gebieder niet optrad tegen die bespotters van zijn gezag. Er waren er enkelen onder de vrouwen, die begrepen, welk een natuurlijk en diep in de ziel schreiend verlangen van den man naar een kind den meester bewogen had, en het doorstroomde haar warm. Wees dan al rijk, zeiden zij en schudden het hoofd. Anderen waren verontwaardigd. Waarom trouwde de eigenzinnige eremiet zelf niet, dat hij zijn neus moest steken in eens anders huwelijk. De overigen lachten. Hij sprak destijds zoo hoog over traditie, kent hij de traditie van zijn voorgangers niet meer, den weg naar het klein schuurken, het hoeksken achter den bakoven, waarheen de meisjes een bundel rijshout moesten dragen voor zijn vader, en de meisjes verstonden dat.

Alleen Zeger lachte niet. Hij liet zich door Zachaar herhaaldelijk het gebeurde vertellen en luisterde scherp. Terwijl van zooveel

knechten en meiden niemand Asveer een greintje genegenheid toedroeg, zon hij op de munt van profijtjes.

Hij ging tot den meester en speelde den schijnheilige. Het ging hem, zeide hij, aan het hart, dat allen om zijn meester lachten. Hij was geen mouwveger, maar mensch is mensch en menschen moeten elkander begrijpen, is het niet waar, meester? Al sprekende werd hij rood en wond zich op. De strenge Asveer zat hem star in het kalk van zijn oogen te kijken, hem was het of die blik dwars door zijn oogen, diep in zijn ziel drong. Zenuwachtig trachtte hij den blik weg te praten, maar met het doel van zijn bezoek, met zijn voorstel dierf hij niet voor den dag komen. Hij redeneerde en vertelde maar raak, alsof hij allerlei schilden voor zich hield, om Asveer te beletten in zijn hart te kijken. Toen hij, ten einde raad, voorgaf speciaal te zijn gekomen om, hoe jong hij ook nog was, Peter, die te oud was, te mogen opvolgen als eersten herder, doorzag Asveer hem nog. Eindelijk stond Asveer op. Nu voelde Zeger zich nog kleiner worden, geheel vernietigd onder den blik van den grooten Rechtvaardige.

‘Zeger, veronderstel dat ik plotseling sterf, wat denkt gij dat hier dan zou gebeuren?’

Zeger schrok op, maar dierf zijn meester niet bezien. Had deze dan toch in zijn heb-

zuchtige ziel gelezen, of had hij, God beware, het gesprek met den blinden Johannes gehoord?

‘Zoo'n ramp,’ riep Zeger opgesprongen uit, ‘kan ik niet veronderstellen. Ik kan het mij niet inbeelden, het zou het allerergste zijn, maar u, heer, u kan het verhinderen. Neem een kind van een ander aan, stel een akt op, waarbij u het aanstelt tot zoon, opvolger, erfgenaam. Ik kwam u vragen eerste herder te worden, maar nu u dáárover begint, ik weet wat Zachaar rondstrooit. Terwijl allen lachen, krimpt mij het hart ineen. En nu valt mij plots iets in. Denkt u misschien, heer, dat niemand u zijn kind wil afstaan? Zoo liefdeloos zijn wij niet, zoo onbemind is u niet. U hebt het slechts aan Zachaar gevraagd, dien egoïst. Maar velen van ons wachten slechts op een woord van u, en vermits ik toevallig de eerste ben, heer, zie, ik sta op trouwen. Nog dit seizoen zal Melia mijn vrouw zijn, de schoonste van uw bindsters en wiedsters. Ons eerste kindje, als God geeft dat het een jongetje is, heer, bieden wij u aan.’

Asveer begon door de kamer op en neer te stappen. Hijgend loerde Zeger hem van onder zijn wenkbrauwen na.

‘Ik dank u, Zeger.’ En hij stond stil vlak bij den knecht. ‘Maar ik kan u tot mijn spijt niet beloonen met wat ik beloofde aan Zachaar.’

‘Laat dat alles zijn, heer. Heb ik er over gesproken, heb ik een conditie gesteld? Laat ons beiden in uw dienst blijven, meer vragen wij niet. Vroeger was hier, met uw verlof, de dienstbaarheid niet draaglijk en zochten wij weg te komen, maar nu! Neen heer, behoud ons in uw dienst.’

Weer stapte Asveer door de kamer alsof onder elken tred een dorre noot rap kraakte. Zeger wachtte hijgend en van langsom meer benauwd. Hij kon niet meer denken, hij telde de stappen, zijn bloed sloeg in zijn keel. Honderd en een, honderd en twee, honderd en drie.

Hij gilte en sprong recht. Twee grepen klemde zijn schouder. In zijn hals kittelde een baard en een stem fluisterde aan zijn oor:

‘Dan dūrf ik het niet aannemen, Zeger, dat voorstel van u. Kijk, Zeger, als ik iets vrees, fluister ik het hardop tegen mezelf. Vandaag, morgen, overmorgen, elken dag zal ik nu fluisteren: Neen, ik neem het voorstel van Zeger niet aan. Als hij nū rattenvergif in mijn rijstpad doet, is hij nog niet meester van mijn goederen en domeinen. De knechten zullen er om vechten, de sterkste zal winnen en dat is Zachaar. Of misschien legt de Romeinsche landvoogd er beslag op. Maar teeken ik een akt, waarbij ik het zoontje van Zeger en Melia aanstel tot mijn wettigen zoon, opvolger en erfgenaam, dan doet Zeger zeker

rattenvergif in mijn rijstap, want ben ik eenmaal verdwenen, dan wordt zijn zoon wettig eigenaar van mijn bezit. Serpent, waarom wurg ik u niet en vertrap u, waarom laat ik u door de paarden niet in vier stukken trekken op het rad van den dorschmolen, verdoemd geldbeest!’

Zeger heeft nooit juist geweten hoe hij toen is buiten geraakt. De waarheid is dat Asveer hem heeft opgepakt en zoo frisch tegen de deur aangesmeten, dat de klink loskraakte. Vandaar is hij buiten geslopen naar de donkere voederij. Hij lag er lang op een karrevracht natte klaver zijn meester te vermaledijden.

Asveer begon te beseffen de krankheid van zijn droom. Er was niet veel aan te vangen met een hoop domme knechten en meiden, slavenzielen geworden onder een tyrannij van eeuwen. Wat begrepen zij van wat hij voor had? Niets dan dat hun leven nu draaglijk was geworden. Overigens bleven zij dezelfde willooze kudde, overgeleverd aan hun vrees voor straf, hun lusten en hun passies, en Asveers vermindering dankend aan den Geest die in hun verbeelding den mensch bestuurt. Hij verwende dat kuddevolk, maar voedde het niet op. Wat hij wellicht kweeken kon was vulgaire passie als die van Zeger. En indien ook alles goed ging zoo lang hij leefde, wie zou daarna zijn werk voortzetten, voor

zoover het door hem niet voltooid was? Ineenvallen moest het.

4

Meteen werd de Romein van dag tot dag driester en schaamtelozer. Zijn cijnssstelsel werd afperserij en was de keizer neurastheniek geworden, maag- of leverziek, dat hij een wet als die volkstelling uitvaardigde? Er liep aan vijandelijke soldeniers en tollenaars nog niet genoeg slecht volk door het land, dat nu ook nog al het plebs moest op reis gejaagd worden. En wat voor een plebs. Treffelijke families met eigen zaak en bedrijf blijven traditioneel aan hun grond en werk gehecht. Het soort dat verhuist, is zwerversvolk, dat van bedel of diefte leeft, ofwel vervallen volk, dat uit schande gevlucht is. Niets goeds. En dat alles trekt nu door het land en door Asveers uitgestrekte domeinen, met het voorwendsel van de volkstelling. Het heeft niets verlaten en wat het vindt langs den weg is allicht beter. De hoofdstad doet nu goede zaken, maar hier op den buiten is het een herrie, een sprinkhanenplaag van reizende passanten, armoedzaaiers die 's nachts op de schelften kruipen, hooimijten in brand steken, oogsten schenden, velden schalotteren. Er heeft altijd tucht geheerscht in Asveers boerenbedrijf, strenge tucht tot op de verste

centiaar van zijn nu al negentienhonderdvijftig hectaren, maar dat zwervende goedje, dat zich 's avonds buurtend vermengt met zijn dienstvolk, vilijn pinkoogt naar de meiden en de duivel weet wat voor praat vertelt, het brengt een vreemden geest op zijn erf. Het is een veel grootere en nog slechtere wereld die de zijne overrompelt, en mocht hij zelfs ooit met zijn hoopje volk iets bereiken, dit talloos, vreemd schorrimorrie zal het onder den voet lopen. Gaat het niet zoo ver dat hij een scharesliep, dien hij van zijn schelf had geschopt, 's avonds moest neerslaan omdat hij hem aanviel. Morgen zal men het lijk wel vinden, intusschen heeft hij nog den heelen nacht voor zich om te sterven indien hij soms niet dood mocht zijn.

Zoo ver gaat het dat op zekeren dag het blinde koeierke Johannes zonder meer met een vreemden man aan de mouw binnenkomt en parmantig in Gods naam om logies verzoekt voor een arme vrouw in zoogezegd blijde verwachting. Die blinde heimelijke, die nog niet zou weten wat een vrouw is. Hij spreekt eerbiedig als over de vrouw van den hoogepriester van Jeruzalem.

‘Zij zijn reeds dagen lang op reis, en uitgeput, heer.’

‘Uitgeput ben ik ook,’ zegt Asveer, ‘wanneer ik dagen lang op reis ben, maar ik blijf thuis.’

‘Van Nazareth komen zij, heer.’

Nazareth, Hebron, het kan Asveer niet schelen.

De man zegt dat hij timmerman is. Asveer: Het zal wat zijn! Maar de man wil stielmanshulp bewijzen zoo lang zijne vrouw tot last zal zijn. Hij wil een nieuw hekken hangen aan den uitgang van het erf, een nieuwen dissel aan den dorschmolen maken. Het hondenkot hangt scheef op twee pikkelen, drie, vier schuurpoorten zijn rot aan den onderkant. Er is hier werk voor een timmerman en hij wil het graag uitvoeren, dag en nacht timmeren desnoods voor niets dan den kost. Maar Asveer zegt dat hij iemand, die voor hem gewerkt heeft, ook betaalt en dat hij geen arbeider aanneemt alleen om den goedkoop. Voor de rest heeft hij geen uitstaans met kraamvrouwen. En breng mij geen vreemd volk meer in huis, Johannes, of ik leer het u anders. Zeker geen siropen heiligen die voor me staan met gevouwen handen en draaiende duimen. Ik heb dan nog liever een astranterik die mij niets tracht wijs te maken, maar van aanpakken weet. Gaat.

Maar het is Asveer of de grond langzaam onder zijn voeten wegschuift. Er gebeurt iets vreemds met zijn volk. Het ontsnapt hem. Het ondergaat invloeden waarvan hij den verborgen stroom niet kan ontdekken. Kan het Zeger zijn, die geniepig zijn wraak be-

broeit en complotteert met barakkenvolk? Bah, die is te laf. Heeft Zachaar met spot en schimp zijn gezag totaal neergehaald? Dan zou ergens bedekte opstandigheid te voelen zijn en wat Asveer voelt, is alleen maar vervreemding. Waakzamer wandelt hij rond op onverdachte uren en plaatsen. Al vallen de gesprekken stil waar ook zijn schaduw om een hoek verschijnt, herhaaldelijk heeft hij gedacht: er moet iets met Johannes zijn. Hij weet niet wat er kan gaande zijn, hij vindt geen motieven voor zijn verdenking, maar er is iets. Dan grinnikt hij met grootsch misprijzen. Idioot geval. Een blind koeierke, graatmager, misschien wel van de tering aangebeten. Wellicht maakt hij rijmen bij de melodieken die hij fantaseert op zijn veldfluit. En dat is het volk waarvan hij de kern eener betere wereld wil maken.

Op een morgen was er herrie. Drie, vier herders, die nachtbeurt hadden gehad, stonden bij den steenput op het erf met al de stalmeiden en knechten rond zich. De verwaarloosde koeien loeiden somber in de stallen als over een groote ramp. Asveer trad buiten en beval allen aan het werk te gaan. De herders riep hij bij zich. Zij hadden dezen nacht een visioen des hemels gezien.

Laat mij gerust met uw superstitie, riep Asveer. Doch de oudste van de herders viel zoowaar vlak voor hem op de knieën, stak zijn

handen omhoog en smeekte met doorsnikte stem dat zijn heer en meester toch niet ongeloovig zou blijven, dat hij zijn hard gemoed zou laten vermurwen, dat hij zijn geest ootmoedig zou buigen voor het licht des hemels. Wij hebben den Messias, den Zoon van God gezien!

‘Weeral een,’ riep Asveer, ‘de staat doet zijn best om de godszonen van kant te maken, maar onze vruchtbare God krijgt er telkens weer nieuwe. Hij wordt het evenmin moe als gij, vervloekte idioten!’

Daarop pakte de jongste den neergeknielden oude bij den arm, trok hem weer recht en fluisterde, beschaamd in zijn plaats:

‘Aan hem is niets te doen, God heeft zijn hart versteend.’

Maar nu kwamen er ook de anderen tusschen. Zij praamden den meester met hen mee te gaan om het mirakel te zien.

Asveer ging met hen. Onderweg vertelden zij hem wat gebeurd was. De meesten sliepen, maar Johannes en Pankraas niet. Waarom waakten zij met u? vroeg Asveer. Dat wisten zij niet. Johannes hoorde het eerst een vreemde muziek en beweerde dat ze naderde, maar niet uit de verte, doch uit de hoogte. Pankraas keek daarop in den hemel en zag een kleine lichte vlek, die boven hun hoofden daalde, groter werd en uitdijde tot een verblindenden ring van licht. Toen pakte

hem de schrik om het hart en hij riep de slapers wakker. De muziek klonk nu heel dichtbij. Zij verstonden duidelijk in hun eigen taal en dialect: ‘Glorie in den hooge aan God en op de wereld vrede aan de mensen van goeden wil.’ Zij sprongen op. De lichtring cirkelde rondom hen en in dien lichtring zagen zij engelen staan. Neen heer, geen mensen! Engelen, zeg wat gij wilt! Van pure ontsteltenis waren zij op hun gezicht in het gras gevallen. Boven hun hoofden sprak een stem: ‘Herders, ik meld u een vreugde groot voor heel het volk. Vannacht is uw redder geboren, Christus de Messias. Gij zult een kindje vinden, in doeken gewonden, in een armen stal. Daaraan zult gij het kennen.’

Opeens was alles verdwenen en toen zij opkeken waren koeien, runderen en schapen op de vlucht geslagen, maar dicht tegen mekaar, schoon rond in een ring, grooter dan die der engelen, stonden al de lammeren van hun kudde te blaten en te kijken naar het verdwenen licht.

De blinde Johannes vatte Pankraas bij de hand en riep den anderen toe: Volgt ons! Zij gingen achter hem aan. Hij sprong over grebbel en gracht, ontweek elke hindernis zonder dat iemand hem leidde of waarschuwde. Hij zeide: ‘Laten wij recht op gindschen hoogen populier toe gaan. Daar

zullen wij de ster zien.’ Niemand begreep er iets van. Zij gingen, beklemd van allerhande angsten, maar soms konden zij een schreeuw niet bedwingen. Aan den populier stond Johannes stil, wees met zijn vinger in den hemel en vroeg of zij de ster daar nog niet zagen. Neen, zeiden zij. Daar, wees hij, juist tusschen die twee kanadas, iets meer boven den linksche. Zoowaar, nu zagen zij ze, daar was ze, een groote blinkende ster die zeer laag hing en voor hen uit reisde. ‘Waar?’ vroeg Asveer. ‘Daar, meester.’ Hij zag ze niet en lachte.

Hij liet hen voortvertellen. Toen zij aan het stalleken kwamen, grinnikte hij:

‘Laat hem mij nu maar eens zien, uwen fameuzen Messias. Maar welk recht had hij om beslag te leggen op een van mijn veldstallen?’

Hij trad binnen. In een hoek zag hij den timmerman, die met voorspraak van Johannes om werk had gevraagd, een moor water hangen boven een vuurken, waarbij de oude Pankraas op zijn knieën lag te blazen. Naast hem zat een andere knecht een rieten wiegskes te vlechten. Ergens in een anderen hoek stond iemand verrukkelijk op een veldfluit te fluiten. Overigens was alles stil en zoo donker dat Asveer niets kon onderscheiden. Niemand stond voor hem op, niemand maakte plaats voor hem, niemand verroerde. Waar hij

anders aan de inrijpoort van zijn hoeve verscheen, verspreidde hij vrees onder zijn volk, zoo ver als hij zien kon; hier stond hij alsof hij er niet stond. Toen sprak hij barsch en hard:

‘De deur open dat er licht zij, ik wil uw Messias zien.’

Een scheut vrieswind en een gulp licht sloegen binnen en Asveer zag in het midden een jong, teer vrouwken, een kind nog, gebogen over een ouden voedertrog met stukgebeten randen. Daarin lag een boorlingske, waaraan Asveer niets bijzonders zag. Rond den trog zaten zes van zijn herders geknield te bidden met hun ruige gezichten haast tegen den grond, houding van eerbied die Asveer te veel geleek op die van de vervloekte vrees. Tegen den deurstijl geleund stond het blinde koeierke Johannes onzeglijk zuiver en klaar op zijn veldfluit te spelen. Zijn tranen en kouwelijke snottebellen drupten maar op zijn handen en spannend jaske. In zijn te korte broek rilden armelijke spillebeenen, maar zijn blinde, holle oogen stonden hemelwaarts in een onuitsprekelijke extase. Hij, armoe en nooddrift aan welke een grondelooze Godsliefde was geopenbaard, kreeg zijn overkropte hart niet leeggefloten. Den herders, die hem hoorden, steeg bijwijlen de klem van geluk zoo hoog in de keel, dat zij voorover zegen op den leemen vloer en zachtjes snikten.

Maar hun meester, Asveer, stond verslagen en ontzet. Machteloze woede begon diep in hem te borrelen, zooals de bovenste lava in een vulkaan die eeuwen stil bleef. Hij zag waartegen hij streed, de ontembare nooddrift aan het sprookje, den duisteren hang naar mystiek tegen alle realiteit in. Een doodarm, doodgewoon kind in een stal, en juist omdat niets te zien was van wat zij geloofden, geloofden zij. Een klagende, slepende muziek, die hun lijden en droomen van eeuwen stem gaf, bracht hen in extase. En deze weeke, wellustige verdooving had hij bestreden met een dubbel loon! Vóór hem stond gansch het bolwerk van illusie waartegen hij klein en machteloos had storm geloopt. Zijn arm maakte een gebaar alsof hij een porseleinen festijn met een zwaai van een tafel vaagde:

‘Pankraas, Zachaar, Johannes en al de anderen, op en terug aan 't werk.’

Langzaam stonden de knechten op, sprakeloos, eerbiedig, gedwee. De wisschenvlechter was met zijn wiegsken nog niet klaar, maar hij fluisterde den timmerman toe dat hij het meenam en nog vóór den avond zou terugbrengen. Een ander kwam nog met twee teiltjes melk aandragen uit de wei. Zachaar had voor den timmerman een konijntje afgestroopt en het blinde koeierke Johannes, dat de laatste buiten ging, trok rap zijn jassen

uit, legde het zonder één woord over den trog en schoof naar buiten om door de kou de andere knechten te volgen, rillend en hoestend onder niets dan een dun katoenen hemdje en rood-baaien bretellen.

5

'sAnderendaags sprak Asveer tot zijn knechten:

‘Ik wil dat huwelijk uit mijn stal hebben. Vóór den middag moet het er uit zijn.’

Hij duidde twee mannen aan die zijn wil moesten uitvoeren.

De stem van Zachaar, den reus, sloeg op uit de groep en luidde oproer:

‘Niemand zal een hand naar hen uitsteken. Dat zeg ik!’

Asveer werd bloedrood.

‘Grijpt mij dien mouter en werpt hem in den kelder met water en brood.’

Niemand verroerde.

‘Grijp mij zelf,’ tergde Zachaar, ‘gij beul en beest, gij mensch zonder hart, gij stapele zot, grijp mij, hier ben ik.’

Asveer werd krijtwit.

‘De vrijheid en een eigen huis aan om 't even wie van u mij Zachaar levend of dood voor mijn voeten neerlegt,’ sprak hij beheerscht en koel.

Maar nu ging Zegers arm omhoog.

‘Valsche belover, we kennen u. Houd uw snoeversmond. Al is hij zoo rijk als 't water diep is - en waarvan heeft hij het tenzij van onze armoe en onze crevatie op 't werk - mannen, wat helpt hem zijn rijkdom als wij allen te zamen zeggen: weg met den bloedzuiger. Twee handjes heeft hij, twee zachte handjes zonder een weertje. En wij hebben honderden hamers van vuisten. Mannen, wat kan hij met al zijn hectaren en fortuinen tegen mijn poenjaar. Hier!’

De troep knechten hilde woest op en Zeger sprong vooruit op Asveer toe, met zijn langen poenjaar in de lucht. Maar de oude Pankraas hing opeens aan zijn polsen.

‘Schaamt u allemaal, schaamt u,’ riep hij. ‘Zijt gij het die gisterennacht de engelen van God gezien hebt? Zijt gij het die hun lied hebt gehoord: vrede op de wereld aan de menschen van goeden wil? Foei dat ik oude zondaar u dat zeggen moet, wat hebt gij dan liggen bidden bij de kribbe?’

Zeger hilde letterlijk. Hij zou den ouden vrek ombrengen, gezamenlijk zouden zij hem onder den mesthoop begraven, in stoet het kind uit den stal halen en dat zou eenmaal hun meester worden. Verbijsterd hoort Asveer dezen knecht zijn eigen droom verwoorden. Zij zullen den Messias dienen, zijn bezittingen uitbreiden, zijn dienstbaren doen toenemen in aantal. Wanneer de Messias een

man zal geworden zijn, zal hij zijn leger van knechten wapenen, hun voorgaan, in zijn onkwetsbaarheid gehuld, den Romein verjagen en het eeuwige Joodsche rijk stichten.

Doodstil werd het. En opeens begon een zoo simpele, angelieke vijfelmuziek door die stilte te druppelen dat het woeste volk niet meer wist waar het stond. Drift naar bloed en manslag verdween schielijk als een bliksem uit een donkeren nacht. Zij keken om en tegen een oude schuurpoort, bleek, haveloos en versubtield, stond het blinde koeierke Johannes zijn melodiekens uit het stalleken te droomen. En de herders en de knechten bukten beschaamd en verdeemoedigd hun opstandige koppen. Sprakeloos schoven zij uiteen naar hun werk.

Nog stond Asveer alleen op het erf. Voor zijn voeten lag de poenjaar van Zeger. Hij keek naar den blinden Johannes, die nog altijd tegen de schuurpoort te vijfelen stond, en moest erkennen dat deze vijfelaar van het boorlingske grooter macht had dan hij.

Ik heb mijn eigen macht ondergraven en ik heb aan hun geluk geraakt. Het recht heeft geen andere kans dan die van de brutale macht en alles, recht en onrecht, houdt stand door de domheid van het plebs. Mijn betere wereld zou hen ongelukkig maken. Menschheid, hoe traag is uw gang!

‘Neem vier mannen mee, breng mij Zeger

en Zachaar terug en werp ze in den kelder met water en brood, als ik dan heersch over idioten bij de genade van een zuigeling.'

Het koeierke begreep die laatste woorden niet. Het had al lang gehoord dat het met de hersenen van den baas niet pluis was. Het ging, eenvoudig, zonder een aarzeling, zonder een woord protest. Het kwam terug met Zeger en Zachaar. Zij gaven hem elk een hand en glimlachten sterk en beaat. Ter wille van den Messias lieten zij zich door hem opsluiten. Toen de drie dikke grendels dicht waren, zetten zij zich neer, elk in zijn keldercel en dachten aan het kindje, hun zondige opstandigheid met bezwaarde ziel betreurend.

Reeds was het de vijfde dag dat zij zoo in het donker zaten, toen op een morgen twee bereden kameelen majesteitelijk het erf op stapten en stil stonden voor den steenput, vlak bij de deur. Een dikke, breedgeschouderde neger in 't rood en blauw en een lange, fijne Aziaat in 't wit, wipten gezwind van tusschen de twee bulten en vroegen om Asveer te spreken. Zij waren gezonden door hunne meesters, de koningen Gaspar, Melchior en Balthazar, die met staatsielijke koetsen en in groot ornaat op pelgrimagie waren naar het pasgeboren, goddelijk kind. En eer zij doorreden, wilden hunne meesters een bezoek brengen aan den befaamden grondbezitter, wien het hooge geluk was te

beurt gevallen op zijn eigendom den Verwachte der volkeren te herbergen.

Asveer ontving de afgevaardigden koel op den drempel, noodigde hen niet eens binnen, bood hun geen sloksken drank. Hij had wel, zeide hij, in een van zijn vele veldstallen een jong timmermansgezin gezien, wiep verleden week een kind geboren was, maar goddelijks, en hij grijsde, was daar niets aan te zien en op den Verwachte der volkeren scheen het volstrekt niet te gelijken, gesteld dat iemand zou weten hoe die er als zuigeling uit zal zien. En hij grijsde weer. Overigens stonden doorheen zijn domeinen de publieke wegen ook voor koningen open, vermits er duizenden bedelaars en baanstroopers over gezworven hadden. Maar recepties hield hij niet, tenzij voor geestverwanten. Doch ontwikkelde lieden, die zich in die mate met goddelijke zuigelingen ophielden, verafschuwde hij als nog honderdmaal dommer dan een plebs dat de bedwelming van sprookjes behoeft. Indien zij waarlijk ontwikkeld zijn, doen zij maar alsof zij gelooven en dan weet ik waarom en spuw hen uit, zei Asveer. En hij grijsde nog eens en liet zijn rug zien en was binnen.

De Aziaat fezelde iets nijdigs door den hoek van een smallen mond en de neger mompelde met dikke lippen: 'bruut'.

In den namiddag reed de stoet van de drij koningen voorbij. Over de velden en uit de

stallen, uit de weiden en de schuren liep er al het dienstvolk van Asveer naartoe. Voorop vijf en zeventig zwaar bepakte ezels, bij den toom geleid door slanke, bronskleurige jongelingen. Daarachter vijftig dromedarissen en kameelen, bereden door hovelingen en raadslieden in kleurige, goud-beborduurde kleedijen en tulbanden, geweven uit zilverdraad. Een soort schildknappen met bevlagde lansen, bepluimde mutsen en gekleed in roodgestreepte gele zijde, bereden twintig zebrapaardjes. En daarachter, op drie olifanten, die, van boven tot onder behangen met zware panden en draperij, met elken stap wel duizend bellekens deden rinkelen en honderd pluimen wuiven, zetelden de drie koningen majestueus onder baldakijnen van goudlaken en zijden damast. Zij beraadslaagden in het Latijn, de taal van den bezetter, over de wijze waarop zij den goddeloozen boer, die geweigerd had hen te ontvangen, zijn botheid zouden doen bekoopen. Wel was hij hun onderdaan niet, maar bij zijn koning konden zij hun invloed doen gelden en billijke straf eischen. Honderd voetknechten sloten hun magnifieken stoet en zij werden het er over eens dat men dezen niet moest opdragen de hoeve tersluiks in brand te steken. Hunne wraak bewaarden zij voor later.

De eerste achter de voetknechten ging het blinde koeierke Johannes, fijfelend op zijn

veldfluit en hem volgde een groote menigte volks. Asveer zag tientallen van zijn knechten zich aansluiten bij dat volk. Verdoken achter een gordijn zag hij den grooten kop van Zachaar aan de tralies van de smalle kelderspleet verschijnen. Zoowaar, de reus boog de zware staven krom en wrong zich door de spleet naar buiten. Toen verlost hij Zeger en zij volgden beiden in jubilatatie een onwerkelijken tooverstoet.

Asveer zei niets.

's Anderendaags kwam de oude Pankraas en vertelde dat meer dan vijftig knechten, waaronder Johannes, zich verhuurd hadden in den dienst der drij koningen. Hij had hen gewaarschuwd voor het onrecht en zijn gevolgen, maar overmoedig lachend hadden zij hem verzekerd dat de koningen hun straffeloosheid hadden laten waarborgen en zich bereid verklaard tot de laatste meid en knecht mee te nemen in eigen dienst.

Asveer zei nog niets.

Maar een maand later kwam een nieuwe eigenaar met vrouw en talrijk gezin de oude, groote heerenhoeve bewonen, nadat Asveer met twintig groote huifwagens naar de hoofdstad Jeruzalem was verhuisd.

Daar leefde Asveer, de rijkste man der hoofdstad, in een huis, groot en schoon als een paleis. Die hem kenden van aangezicht hielden hem voor een menschenhater. Zelfs

de knechten die hem dienden, zagen hem bijna niet. In de straten zette hij zelden een voet, maar hij zat bijwijlen aan het open venster met een kop, somber en dreigend als een onweerswolk, en, kwalijk in den donkeren baard verborgen, om den mond een nijldigen grijns. Bij dag zat hij in de boeken. Hij die de wereld rechtvaardigheid had willen geven, waarvan zij niet had gewild, zocht wat het leven zelf hem geweigerd had in folianten en idealen op papier, waarin de hoogste wijsheid en fijnheid van des menschen geest zich tracht te vereeuwigen in al te grove matrijzen van het woord. Zijn sterke geest dompelde onder in geleerde, wereldhervormende en oproerige geschriften, steeg er uit op tot hoogmoedig, zelfstandig en vrij denken, keek neer van daar, misprijzend en sarcastisch, op het kleine menschelijke doen. Op de schriftgeleerden en Farizeërs die wet en precept verdonkeremanen met schijnheiligheid en casuïstiek. Op de magistraten en rechters die zich laten leiden door voorkeur, sympathie en liefde, die zich laten verleiden met geld. Op het volk, het plebs, dat maar aanleeft op zijn driften en geen orde kent in zijn leven. Op een wereld die te goeder en te kwader trouw bedrogen wordt en wil blijven bedrogen worden.

Zoo leefde Asveer vele jaren, verijzend en vergrijzend in zijn onverbiddelijke gedachten, verbitterend, oordeelend zonder genade.

6

In den schijn van zooveel kaarsen als het rituaal vroeg en vergunde, lag Nicodemus' vader te sterven, rustig. Immers als rechtschapen Farizeër ging hij opgenomen worden in Abrahams schoot. Wat hij naliët, volstond voor een weelderig leven van wel twintig kinderen en hij had er maar een. Hij liet Judith roepen, de dochter van den hoogepriester, legde hare hand in die van zijn zoon en vergeleek zijn eigen sterven met dat van Mozes. Zooals deze het beloofde land, mocht hij slechts van uit de verte zien den dag, waarop zijn Nicodemus, gehuwd met de dochter van zijn besten vriend, tot hoogepriester zou worden uitgeroepen. Dank echter den Almachtige, die hem laat sterven met de zekerheid, dat deze droom weldra zal in vervulling gaan. Hij zegende de ineengestrengelde handen met bezwijkende hand. Over zijn gelaat toog vrede, de ademhaling verstilde, de oogen bleven in verwachting het eeuwige licht verbeiden, zooals die van zeelieden strak het punt van een naderend schip vasthouden aan den horizon. Beide verloofden volgden eerbiedig het peiselijk inslapen, toen zij plots, wanneer zij dachten, dat vader reeds niet meer spreken kon, opgeschrikt werden door een woord dat zij niet begrepen.

‘Aarzel niet, Nicodemus.’

‘In welke dingen, vaderlief, mag ik niet aarzelen?’ vroeg Nicodemus zacht. De stervende antwoordde niet. Ontsteld, omdat zijn zegen over haar huwelijk niet zijn laatste woord zou geweest zijn en de waarschuwing wellicht met het huwelijk verband hield, boog Judith zich over hem, noemde hem vadertje, wachtte, noemde hem liefste vadertje, wachtte, riep hem radeloos aan, schreide ten slotte hoog op, want zij boog over een doode en had eene wang gekust, die reeds klam was. Nicodemus hield een zilveren spiegeltje voor de open lippen, het besloeg niet meer.

Zij keken elkander diep en vorschend aan. Had het eeuwig licht den stervende tusschen tijd en eeuwigheid geopenbaard, wat levenden niet kunnen peilen? Hoe kon een woord van zoo dicht bij Jehova gesproken nutteloos zijn en zonder zin?

‘Misschien heeft het niet meer beteekenis,’ zeide Nicodemus, ‘dan iets dat men hardop droomt. Weten wij wel, of vader nog bij bewustzijn was één seconde vóór zijne ziel bij Jehova terechtstond?’ Tevreden over deze woorden, die Judiths ontsteltenis moesten milderden en zoo goed zijn geest kenmerkten, die alles omringde met vragen en twijfel, leunde hij met den elleboog op de vensterplint en dacht hoe Judith hem nu zag: zijn fijn bleek profiel van jong geleerde op een achtergrond van gouden avondhemel. Hij hield de

hand aan de kin en vroeg met zelftevreden glimlach: ‘Wat weten wij, quid est veritas?’

‘Wij weten, Nicodemus, dat wij elkaar liefhebben en gelukkig zullen zijn. Of niet?’

Nog dienzelfden avond drong zij bij haar vader aan op de spoedige priesterwijding van den geliefde, want het was sinds jaren vastgesteld, dat hun huwelijk daarop moest wachten. De hoogepriester bleef haar streng aankijken, tot zij begreep, dat zulk vrouwelijk aandringen ongepast was en blozend de kamer verliet. Toen bedacht hij met vage onrust, dat Nicodemus nimmer haastig geweest was, om gewijd te worden. Na de moest hij trouwen en snel van waardigheid tot waardigheid verheven worden: de weg naar den hoogepriestersstoel is ver en hoog. Nicodemus' ouders, Judiths moeder waren overleden: alleen hij dus, haar vader, bleef over om den droom der vier voor hunne kinderen in vervulling te doen gaan. Hij had nog veel te doen, zou Jehova hem den tijd gunnen?

Nicodemus echter, alleen bij het lijk, legde zijn kleine, haarlooze meisjeshand op vaders koel voorhoofd. Er was geen gouden achtergrond, geen Judith, die hem gadesloeg. Slechts zijn drang deed hem fluisteren: ‘Vader, war zijt gij nu?’ In de Schrift staat: opgenomen in den schoot van Abraham, doch in het hart des menschen roert

zich de vrees voor de leegte. Nicodemus sliep dien nacht niet.

Bleek en afgemat verscheen hij des morgens voor den hoogepriester die hem had geroepen. In godsdienstige redetwisten der Levieten had hij altijd superieur getriomfeerd, de anderen bot gezet met vragen, welker antwoord uitdrukkelijk of impliciet staat in de schriftuur. Voor het eerst had het leven hem een vraag gesteld; met al de wijsheid van schriften stond hij bot, den mond vol tanden. Zijn zachte weemoedige oogen bleven op een punt tusschen de wenkbrauwen van den ouden prelaat gericht, zoodat deze het gevoel had, alsof Nicodemus hem aankeek en toch niet. Smart. Daar zulks geen mannenwerk is, droeg hij zijn dochter op, hem te troosten.

Doch Nicodemus ontweek hare lievigheden. ‘Wat hebt gij?’ vroeg zij. Hij zeide: ‘Och.’ Maar den ouden huisknecht, die hem als kleuter sprookjes had verteld, legde hij in een smartelijken drang naar teederheid een arm om de schouders en vroeg hem, waar zijn vader nu was.

‘Laster God niet, heer. Waar zijn trouwe dienaren binnengehaald worden na hun dood, dat weet een godgeleerd Leviet beter dan een oude ongeletterde knecht. Schaam u, te denken, dat uw vader, voorbeeld onder de Farizeërs in Jeruzalem, dit eeuwig loon niet

zou verdiend hebben. Foei, het verstand zit niet bij de grootste geleerden. Als jongen diende ik bij een leeraar, bedreven in alle schrifturen, wien al zijn kinderen stierven vóór hun zesde maand. Wij knechten wisten, dat Jehova zijn nakomelingschap vervloekt had, hij alleen niet, hij liet zijn zesde kind door een min voeden. Het stierf binnen de maand. Jehova gaf hem die harde les, voor ons ware ze overbodig geweest.’ Hoofdschuddend ging hij heen.

Nicodemus herhaalde zijne vraag voor den hoogepriester. Alsof eene adder hem heimelijk aan den voet gebeten had en hij nog slechts weerloos wachten kon op het stijgen van haar gif naar het hart, zakte de starre prelaatshouding door, werd slap en begaf.

‘Schaam u, Nicodemus.’

Een doffe woede steeg op in den jongen man, zijn lippen werden dun, zijn oogen stekend. Was dit het antwoord, vroeg hij, van Jeruzalems hoogepriester op een vraag van een Leviet naar het voortbestaan der ziel? Hij wachtte. Toen zeide hij: ‘Met al den eerbied aan gezag en grijsheid verschuldigd, Monseigneur, maar zoo zinken leugenaars in, als zij ontmaskerd zijn.’ Trillend rees de hoogepriester op en wees hem de deur.

Tot dan toe had Nicodemus zich in de oude waarheden vermeid, ze doorgrond zonder achterdocht voor hun basis. Makker en

meester hadden zijn scherpzinnigheid leeren vreezen in discussies over de toelaatbaarheid van een ablutie, de hoeveelheid voedsel, veroorloofd bij een vastenmaal. Nu stond de eeuwigheid voor hem. Soms was zij een ontzaglijke muur, waarop zijn gedachten zich doodvlogen als kevers op een ruit. Soms scheurde hare donkerte open en vlogen de gedachten er in verloren zooals Noë's raven na den zondvloed. Dan weer was hij een vlinder en leefde maar eenen dag en wilde daarvan genieten en verlangde Judith. Hij kwam woedend in opstand tegen de vernietiging. Moegeleden schudde hij soms de tobberijen van zich af, zooals het edel paard de vliegen van een etterwonde aan het oog. Dan werd hij week en sprak zijn wensch uit als een zekerheid: er is een eeuwigheid, waarin ik zal voortleven en nooit vergaan.

7

Judith wees hem, hoe zij de voornaamste kamers in het huis wilde herschikken naar hun nieuweren smaak en de gemakken van een jonge liefde. Hij knikte afwezig ja. Zij dwong hem op zijn vingers te tellen de zilveren serviezen en tafelgerief, die vader haar nu reeds zou meegeven, want telkens wanneer zij vergeten had hoeveel zij er had opgenoemd, wist hij het nog veel minder.

Zijn rechterhand echter vertelde zich nog in de vingers der linksche.

‘Hoeveel was het nu al, domkop?’

‘Ik weet niets, is een, gij weet niets, is twee, hij weet nog minder, is drie, wij weten samen niets, is vier, wij zullen nooit iets weten, is vijf.’ Zij schaterde. Zij zag de wanhoop niet in zijn oogen branden.

Opgeschoten knapen droegen tapijten aan, ontrolden ze over de mooie oude in de vertrekken, die zij aanwees. Hij volgde haar en knikte gedachteloos, om haar keuze goed te vinden. Toen de knapen weg waren, vlijde zij zich neer op het kleurigste tapijt. Haar oogen zochten de zijne te vangen. Eindelijk vroeg zij ontstemd, waaraan hij toch dacht. Aan vader. Wat hij dacht over vader? Waar hij op dit oogenblik zijn zou. Vroeg hij zich ook weleens af, waar zijn Judith was, als zij niet hier was? En waarom bekommerde hij zich om de vraag, waar vader was? Was zijn Judith niet bij hem, was dat soms niet genoeg?

Hij tilt haar op met een kracht, die hij zelf niet kent. Haar tengere lenden leven warm en soepel in zijn handen. Vol gratie rijst er de fijne buste uit op, waaraan de borsten rijpen; week glijdt de verbreeding der heupen er uit neer. ‘Gij vogeltje in de hand, gij vogeltje in de hand?’, zijn tanden knarsen. Overgelukkig om dit zot geweld

van den aarzelaar, gilt zij, wie dan wel het vogeltje in de lucht kan zijn. Hij antwoordt, dat al het andere vogeltje in de lucht is, maar dit vogeltje in de hand heeft hij ten minste, hij wil er van smullen, langzaam, met raffinement.

‘Begin maar?’ Zij slaat de armen open, geeft zich innerlijk over aan zijn bronstige gulzigheid, maar wederom wendt hij zich af; het is, of zij er niet meer is. Zooals longen steeds weer hun lucht uitademen, keert zijn geest tot steeds dezelfde vraag terug.

‘Ik begrijp u niet, Nicodemus.’

‘Helaas, dat vrees ik ook.’

‘Diepe Dogen hebt gij. Soms zijn het twee kleine spiegeltjes, zóó klaar, dat ik er in zie of mijn haren goed zitten. Dat zijn oogen van een man, die mij liefheeft.’

‘En altijd op het punt is, voor een kort geluk neer te storten in uwen schoot als voor eeuwig, niet waar?’

‘Ja Nicodemus. En soms zijn zij wijd als een uitspansel, een oceaan, een woestijn. Dat zijn oogen, waarin ik verloren loop en mij zoek en u zoek en ik roep u. Waar denkt gij dan aan?’

‘Aan het vogeltje in de lucht.’

Op den dag der priesterwijding zit zij vooraan in de kerk, als een bruidje zoo fijn en wit. Op zijn pauselijk gestoelte, met den rug naar het altaar, troont haar vader, de

hoogepriester. De Levieten stijgen tot hem op, door een ouden Farizeër bij naam geroepen voor de zalving. Wanneer de naam van Nicodemus klinkt, verheft zich niemand. De grijze Farizeër van het Sanhedrin herhaalt den naam met zwaarder stem. Uit de gewelven zijgt een doodsche stilte. Nog niet geroepen Levieten, die op den wit en zwarten marmervloer voorover liggen, heffen het hoofd op en zoeken hun rij af. De hoogepriester komt overeind en roept zelf met luider stem den naam. Tegenover hem verheft zich zijn dochter van haar roodfluweelen bidbank en zoekt den geliefde met wijd-opengesperde oogen. Tusschen de stoelen door raast opschudding, die ze doet schuiven en kraken. Een man schiet toe en vangt de bezwijmende Judith op. De grijze Farizeër roept den volgenden naam.

Na de plechtigheid liet de hoogepriester zich naar Nicodemus' huis dragen. In vaders sterfkamer, het hoofd in de handen, zat de aarzelaar, die slechts herhaalde, noch te durven, noch te mogen durven. Alles weert Nicodemus af: zijn schande, die in de stad besproken wordt door lasteraars en met leedvermaak, de schande die hij gebracht heeft over zijn verloofde, het beeld van den vader die zich nu dreigend en vervloekend opricht, zegt de hoogepriester, in Abrahams schoot, den hoogepriester zelf, een reusachtigen tab-

baard met mouwen uitgestrekt als sombere vlerken. De priester moet den mensch leiden naar de eeuwigheid en Nicodemus weet niet, zegt hij, of den mensch een eeuwigheid wacht. Verontwaardigd slaan de tabbaardvlerken toe. Weet de bekwaamste schriftgeleerde van Jeruzalem dan niet meer wat daaromtrent in onze heilige boeken staat, of betwijfelt hij soms het woord van God?

‘Neen,’ zegt Nicodemus, ‘maar staat daar het woord van God?’

De hooge priester snuift van woede, keert zich zoo driftig om, dat zijn gewaad wind maakt tot op Nicodemus' handen en hoofd, stapt de deur uit, de lange koele gangen door, de weidsche marmeren trappen af. De zware poort bonst toe.

Zeven dagen later traden de oudste drie leden van het Sanhedrin binnen, namen rustig plaats op het rustbed tegenover zijn schrijftafel en boodschappen gezapig, dat de hooge priester weigerde hem nog te zien, vooraleer hij duidelijk zou verklaard hebben, den Booze uit zijn ziel te hebben gebannen en ootmoedig vergiffenis gevraagd aan God en zijn plaatsvervanger op aarde. Aan zijne dochter heeft de hooge priester elken omgang met hem verboden. Zelfs indien zij hem toevallig in het openbaar ontmoette, zou zij de lucht om hem heen moeten schuwen als de pest.

De stemmen der drie gonzen in de kamer als verzadigde bromvliegen. Zij zijn niet gekomen, zeggen zij, als rechters. Geenszins. Want een Leviet, die God gelasterd heeft, wordt niet vriendschappelijk in zijn studeervertrek opgezocht, maar voor het Sanhedrin gedaagd. Dit Sanhedrin vraagt hem kort en goed, of hij het woord Gods erkent, zooals het staat in onze heilige boeken. Erkent hij het niet, dan wordt hij veroordeeld tot de steeniging. Neen, zij zijn gekomen als oude trouwe vrienden van zijn diepbetreurden vader, wiens zoon hun zeer ter harte gaat. Hoogelijk waardeeren zij dien zoon om zijn scherpen geest en bewonderenswaardige belezenheid in onze heilige boeken. Zij verwachten van hem groot heil voor het Joodsche volk. Zij zien immers in hem, niet waar, ja nu nog altijd, den opvolger des hoogepriesters. Geen wonder dan ook, dat de Booze zijn netten spant, om het werk Gods in hem te verijdelen, maar vastelijk betrouwen zij op boete en gebed, welker kracht Satans aanvallen zegevierend zal afslaan. Achttē van de profeten, deze hoge Godsgezanten, niet menigēen zich onwaardig voor het priesterschap en hadden zij niet allen te strijden tegen den Booze, mijn zoon?

Langzaam vielen hunne stemmen stil. De oudste sprak zwaar en warm:
‘Mijn zoon, spreek.’

‘Ik heb de wijding niet aangedurfd, eerwaarde Sanhedrijnen, omdat zij mij oplegt den mensch voor te bereiden op de eeuwigheid en ik betwijfel, of de mensch eeuwig voortbestaat. Wie kan mij dat bewijzen?’

‘Niemand, mijn zoon. Dit gelooft men met Gods hulp. Gelooven is op Gods gezag aannemen, wat men niet bewijzen kan.’

‘Ik geloof wat God zegt, eerwaarde Sanhedrijnen, wie zou dat niet, maar heeft God iets gezegd?’

‘Uw scherp verstand zegt u toch, mijn zoon, dat God den mensch meedeelt, wat hij weten moet en uit zichzelf niet kan weten.’

‘Mijn verstand zegt mij, eerwaarde Sanhedrijn, dat, wanneer God iets meedeelt, hij het niet zoo doet, dat men niet kan te weten komen, of hij iets meegedeeld heeft.’

‘Helaas mijn arme zoon, dit is strafbaar ongeloof.’

‘Strafbaar, eerwaarde Sanhedrijn, is slechts het ongeloof tegenover Gods woord, ik betwijfel slechts het zeggen van menschen, die zonder grond beweren, dat God gesproken heeft.’

‘Nicodemus, niet alleen lastert gij God, maar gij hoont zijne plaatsvervangers op aarde en verwerpt hun gezag.’

‘O God, ik laster u niet, ik zoek u,’ kreet Nicodemus. ‘O priesters, ik verwerp geen

gezag, ik zoek een gezag, dat mijn afgemartelden geest geruststelt?’

De drie ouderlingen berichtten den hoogepriester, die vol spanning op hen wachtte, dat huns inziens het geval van Nicodemus zeer ernstig was. Hij is op het hellend pad. Beroerd door dialectiek en casuïstiek, door jeugdig zelfvertrouwen, dat later vanzelf luwt, ontdekt hij de betrekkelijkheid van alle menschelijke kennis. Onze jonge vriend Nicodemus lijdt. Rechtens kan hij zeer zeker gesteenigd worden, maar wie heeft nooit dergelijke zondige gedachten gekoesterd en de steeniging verdiend? Later komt het berouw en zet dat harde loochenen om in deemoed, heilzaam voor de ziel. Vóór twintig, vóór tien jaren zouden wij niet zoo vergoelijkend hebben gesproken. De ouderdom brengt wijsheid. Geduld met Nicodemus, uwe Eminentie.

8

Een nieuwgewijde, een man van geringe afkomst, maar hoog geleerd, in theologische disputatiën steeds de sterkste tegenstander van Nicodemus, wist zich in het huis des hoogepriesters binnen te werken en noemde diens dochter weldra melieve. Hij wandelde met haar in den diepen tuin. Lang hielden zij stil aan de bochten, waar het loover hen

verborg. De hoogepriester sloeg het gade en voelde zich schuldig tegenover de nagedachtenis van Nicodemus' vader en zijn eigen vrouw, telkens wanneer hij den indringer met zijn dochter bespiedde vanuit zijn werkkamer en den vleier, dien hij niet luchten kon, niet wegjoeg. Judith berispte hij streng, met Nicodemus moest zij slechts geduld hebben. Bij die woorden grijnsde zij echter kwaadaardig al haar verrukkelijke tanden bloot. Zonder hem te raadplegen, liet zij door dienstboden de tapijten terughalen, die nog altijd in Nicodemus' vertrekken lagen. Hij werd woedend, verzekerde haar dat een huwelijk met den indringer nooit zijn zegen zou krijgen. Zij wierp trotsch het zwartgelokte hoofd in het dun hoog halsje en keek hem aan met oogen, gloeiend van opstandigheid. Zoo hoogepriester als hij was, liet zij hem staan en ging in den tuin bladeren afrukken en schoppen naar afgevallen olijven en kweeperen op het pad. Hij liet haar weer ontbieden. Driftig kwam zij aangestapt.

‘Dat met die tapijten, Judith, zijn manieren van kleine luiden.’

‘Men moet kleine luiden behandelen in hun stijl.’

‘Ik schaam mij, Judith.’

‘Natuurlijk, wie zich met hem inlaat, komt er met schande van af.’

‘U heeft hij niets misdaan.’

‘Ik haat hem.’

Dien avond liep het wijkvolk te hoop voor Nicodemus' huis. Die afgefallen priester, die goddelooze! Zoo zoo, hij wilde den menschen wijsmaken, dat hij een heilige was, die de wijdingen niet aandurfde uit nederigheid, maar waarom had de hoogepriester dan met hem gebroken en hem zijn dochter geweigerd? Wat kwamen de drie opperrechters van het Sanhedrin bij hem doen, waarom liet de dochter van den hoogepriester in klaarlichten dag hare geschenken terughalen? Hij leeft in geheime zonde. De geburen hooren 's nachts kopermuziek bij hem. De knechten grendelen zijn poorten met vier, vijf riggels, maar dwars er doorheen, dwars door de muren vliegen de heksen naar binnen. Hij danst er mee, naakt, hij drinkt er wijn mee, de heiligschenner, uit gewijde vaten. Hij gaat met de duivelen om, hij zit gansche nachten in tooverboeken. Wat! Dat is nog niet alles! Hij verandert zich 's nachts in een zwarten kater met roode, gloeiende oogen. Zoo sluipt hij over de daktuinen. Wie niet slapen kan, toevallig buiten is en den kater recht in de oogen ziet, wordt van den duivel bezeten. Wat! Nòg straffer! Als zwarte kater sloop de verloopen pastoor in de slaapkamer van zijn verloofde, lag naast haar op de peluw en bedreef onschuldig minnespel. Van nacht tot nacht kreeg zij meer argwaan dat het mis-

schien geen gewoon dier was. Zij waarschuwde haar vader. Den vooravond van de priesterwijding heeft deze zijn dochter gezegend en belezen, de booze geesten bezworen, bed en kamer besprenkeld met gewijd water. Zie, de kater wipte op de peluw, liet een verschrikkelijken mensschreeuw en sprong den nacht in, dwars door de ruiten, waarvan het lood smolt. Toen zijne Eminentie den volgenden morgen in de kerk vruchteloos Nicodemus opriep ter wijding en zalving, wist hij, wie de kater geweest was en daarom viel Judith in zwijm, voilà!

Vlegels met snotkaarsen onder den neus roffelden oorverdoovend op ketels en potten. Meiden, iedereen ter wille, huilden schrill en hoog. Een slagersknecht wierp een baksteen in een kostbaar ingelood raam, signaal voor een hagelbui van steenen en keien. Nicodemus' dienstboden vluchtten naar den tuin, hij zelf stond te beven achter zijn schrijftafel en een stapel folianten, besluiteloos. Sterven onder stokken en steenen zou hem bevrijden uit de kwelling van zijn geest, hij zou weten, wat den mensch wacht aan de overzijde van dit leven. Maar hij had zijn kreits om de waarheid nog niet voltrokken. Zeker zou hij verder gaan, misschien aan het einde weer het uitgangspunt bereiken. Hij keek om naar hulp. Door het tuinvenster zag hij zijn dienstboden beraadslagen, of zij blijven zou-

den, dan wel heimelijk vluchten over de tuilmuren. Door het venster in den voorgevel zag hij in het paleis, dat altijd gesloten was, een raam openen. Een somber man keek neer op het gepeupel. Het was Asveer van Bethlehem, de schatrijke menschenhater, die zich nooit vertoonde.

De weerloosheid van het bestormde huis maakte het gepeupel dapper: de zware deur werd ingebeukt en Nicodemus, radeloos naar het doffe rammeien toegelopen, vluchtte weer de marmeren trap op, toen de deur begaf. Achter hem rinkelde porselein en glaswerk aan scherven, stoelen kantelden om, kostbaar tinwerk vloog de straat op. Het dakterras was niet veilig, daar het gespuis hem zeker zou te pletter gooien op de straatsteen: hij sloot zich op in zijn studeervertrek. De deur er van werd ingestampt. Het gepeupel verstomde en stond stil. Hij zat daar, het gelaat in de handen, voorbereid op den dood. Zij wachtten als op een signaal, den eersten worp of slag.

Reeds begonnen zij te fluisteren, elkander aanhitsend, toen plots alles zoo stil werd, als was de kamer ledig. Vóór het gepeupel stond Asveer. Hij zeide rustig, dat hij het schorrimorrie tot twintig tellens gaf om het huis te verlaten. Wie dan nog onder dit dak was, het zij dan maar op den drempel, zou hij laten neerslaan als een hond met schurft. Niet eens

bedachten zij, dat hij daar alleen stond en waar de mannen wel mochten zijn, die zijn bedreiging konden uitvoeren. Schuw schoven zij weg als honden, door een roerlozen meester gefixeerd.

Alleen met Asveer in een plotseling ledig huis, trad Nicodemus doodsbleek op hem toe en bedankte hem. Asveer antwoordde, niet geweten te hebben, dat er iemand in huis was, want hij zou niemand hebben verdedigd, die zichzelf niet weert.

Een meester dienen, die overgeleverd aan de willekeur van straatvolk, niet veilig is in zijn eigen huis en niet eens den Romein kan bewegen, tot het afstraffen van zijn aanvallers, wie doet dat? Nog altijd vliegen 's avonds eenzame keien door de ruiten, binnen botsend op zilveren spiegels en kandelabers. 's Morgens zit drek op de deur en staat de muur volgeschreven met krijten hoon en laster. De oudste knecht, de vertrouweling, komt bij Nicodemus verlegen zijn duimen doen draaien. Hij is oud, zegt hij, en verlangt naar de rust in zijn dorpje, waar hij bovendien te zorgen heeft voor een wees geworden dochtertje van zijn neef. 's Anderendaags komt een tweede, die niet eens zijn duimen doet draaien. Deze gaat trouwen, heer. Een derde komt het schielijk overlijden van zijn vader melden. Hij kan thuis nu niet

meer gemist worden en vraagt dadelijk te mogen vertrekken.

Wat zich nieuw aanbiedt bij zulk een in den steek gelaten, slecht befaamden meester is vieze apostel, niet veel zaaks, maar Nicodemus heeft geen keuze. Er komen twee zeelieden, waarvoor hij bang is, die gehoord hebben, dat hij een karwei voor hen heeft, nu wat is het, want zij willen eens een jaar of twee rustig aan den wal zijn, de zee biedt den dag van heden geen broodwinning meer. Nicodemus vraagt, of zij hem het gepeupel van zijn deur kunnen houden. Zij pinkoogen hem veelbeteekenend toe. Zij vragen elkander schalks: 'Kunnen wij dat, maat? Wij Griek, heer,' en dit moet alles zeggen omtrent hun kracht, moed, trouw. Het hooge loon verbluft hen. Zij stellen hem met overtuiging onder de bescherming van Zeus, maar Nicodemus leest in hun oogen, dat, moest deze het bij geval niet op zich nemen, zij ook nog een beetje daar zijn. Enkele dagen later duwen zij een langen Arabier in zijn studeervertrek, als ware hij een krijgsgevangene, en maken achter zijn rug gebaren, om Nicodemus te beduiden, dat dit een allereerste kracht is. Het is een lenig, soepel man, die niet in de gewrichten schijnt te plooiën, maar door een gummibuigzaamheid van alle ledematen: alles is rond en gratieus als hij nijgt tot bij den grond en den grooten geleerde

Allah's zegen, toewenscht. De Grieken zeggen, dat hij de hooge wereld kent, zijn gelijke niet heeft als tafeldienaar, beschaafd is, belezen, betrouwbaar als goud. Vervolgens brengen zij een kleinen Hindoe met naïeve, trouwe oogen. Zij bevelen hem aan als kamerknecht. Hij dankt den meester en mompelt Boeddha's naam. 'Nu, heer, zullen wij nog twee goede vrouwen zoeken voor keuken en naad, dit zullen wij zelf wel doen en het huis zal in orde zijn, niemand meer zal u storen bij uw studies, alles zal stipt gaan, laat dit maar aan ons over.'

Om al deze dienaren van vreemde goden wikkelde het eeuwenoude Farizeërshuis zijn eenzame stilte, melancholisch afgestorven van het Jeruzalem, dat raasde en twistte over wetteksten en schriftuurverklaringen, kuisde om eereplaatsen en titels, het plechtig huwelijk vierde van de hoogepriestersdochter Judith met den toekomstigen hoogepriester, den man van geringe afkomst, maar van groote geleerdheid en orthodoxie. De twee eenige aanzienlijken der stad, die niet werden uitgenoodigd op de grootsche feestelijkheid, waren Asveer van Bethlehem en Nicodemus. Weer drumde dus het gepeupel voor Nicodemus' deur samen. De Grieken trokken met blijdschap hun mes, want hun leven was hun wat te rustig. Zij traden buiten en deden de heele bende voor hun rustige stappen uit

deinzen tot aan de bocht van de straat.

Van dan af bleef de rust veilig, waarin Nicodemus afgemarteld werd door een geest, die zich vaderlandloos uitzette als een aan alle einders peilloos firmament, de eigenbodemsche waarheden omwoelde, maar de waarheid en haar vrede niet vond. Hij sloot in late nachten de heilige boeken, die niet van God waren en doolde naar den oorsprong van den tijd, toen God wellicht niet den mensch, de mensch evenwel God schiep naar zijn beeld en gelijkenis, hem noemde Jehova, Zeus, Allah, Boeddha, hem eer bewees op velerlei manieren, zijn onverklaarbaar wezen in de plaats stellend van de onverklaarbaarheid van 's werlds ontstaan. Hij zag, hoe sedert duizenden jaren mensch na mensch wordt geboren, zich even over de aarde kronkelt in vrees en smart en dan verloren ploft in een echolooze, rimpellooze tijdloosheid. Wat heeft dit voor zin, welken zin hebben plicht en wet? Onuitsprekelijke weemoed omsingelde hem, als hij glimlachend fluisterde, dat hier de grootste geleerde van Jeruzalem zat en niets wist.

Zekeren morgen wekt hem gejoel. Hij springt op, roept zijn Grieken, vreezend voor een nieuwe bestorming, maar het rumoer geldt een overspelige, zegt de Hindoe, die wordt buiten de stad gedreven om gesteenigd te worden. Van op zijn hoog dakterras

volgt Nicodemus den stoet, die halt houdt op den Olijfberg. De veroordeelde staat in den gesloten ring van hare steenigers, de worpen afwerend met de handen. Zij treffen haar desondanks op achterhoofd en rug en vellen haar. Forsche kerels tillen met vieren een zwaren steenblok op en laten dien op haar hoofd vallen. Nicodemus wendt zich vol afgrijzen af. Vóór hem staat de kathedraal haar klokken te luiden voor den kerkelijken dienst. Hij heft de veel te lange dunne kinderarmen in de lucht en schreeuwt hoog: ‘Gij weet! Gij weet wat ik weet. Ofwel denkt gij niet, ofwel denkt gij als ik, maar bedriegt!’ De wind echter speelt met zijn dun kamerstemmetje, de klokken overbonzen het, hij keert terug tot zijn boeken en de hel van zijn gepeinzen. Nu beraamt hij een opstand te prediken, een groote samenzwering te smeden, zijn fortuin te besteden aan de verspreiding van zijn gedachten. Traag echter malen de maanden zijn woede tot neerslachtigheid, hij doet niets.

9

Nog hangt zijn huis vol teekenen van het oude geloof. Boven de ingangsdeuren aan de trap een driehoek met een oog: ‘God ziet mij.’ In de eetkamer boven de schouw Jehova, zon en sterren scheppend. Daar-

tegenover aan den wand de gehoornde Mozes met de steenen tafelen. In zijn studeerkamer de verdoemden in het eeuwig vuur. In vaders slaapkamer Adam en Eva, bedekt na hunne zonde. Hij durft deze liefelijke kinderlijkheden schenden noch wegnemen. Soms benauwen zij hem met zulken weemoed, dat hij zich op straat waagt, met de Grieken op drie passen achter zich. Op het pleintje voor de kathedraal loert hij schuw rond, of niemand hem ziet binnengaan, die een samenscholing kan verwekken en hem laten uitjouwen, als hij buiten komt. Het vroom halfdonker tusschen de pilaren verlokte hem vroeger tot gebed, nu ergert het hem: stemmingmakerij, die den geest doet indommelen. Meewarig slaat hij oude vrouwtjes ga, die hun vromigheden bedrijven met vertoon. Liturgische gebaren zus en zoo van de priesters komen hem bespottelijk voor. Een rijke, welriekende dame kust den gesandaalden voet van een beeld. Benauwder dan thuis tusschen de symbolen, spoedt hij zich naar den uitgang. In het portaal neemt een Farizeër hem zacht bij den arm, of hij hem even kan spreken in de sacristij. Het is Judiths echtgenoot, de toekomstige hoogepriester, hij wil met Nicodemus niet op straat worden gezien. Verdikt en glimmend van zelfgenoegzaamheid betuigt hij vriendelijkheden aan den meerdere, die niets ge-

worden is, praat, praat, praat, maar heeft niets te zeggen en presenteert zijn snuifdoos.

‘Ik geloof nu,’ zegt Nicodemus zonder aanleiding, ‘dat ik de eenige Leviet geweest ben, die werkelijk geloofd heeft, dat de anderen sinds lang wisten wat ik weet, maar zich cynisch geschikt hebben en vandaar hunne joviale gemoedsrust. Gij, amice, weet ook.’

‘Welk belang, Nicodemus, heeft dit, welk belang uwe redeneeringen? Verouderd of niet, bewijsbaar of niet, het geloof heeft de beschaving gevormd, de moraal gevestigd. Neem het weg en de remmen verdwijnen, de wereld spat uiteen in bandeloosheid.’

‘Meent gij oprecht, dat de mensch niet behoorlijk kan leven zonder hemel en hel? Hebt gij nog niet ondervonden, dat de ongeloovige leeft zooals gij, maar zonder schijnheiligheid? Waar is mijn bandeloosheid? En is het uw plicht, het onware te behouden, de waarheid niet te zoeken en ze te bestrijden?’

‘Welke waarheid?’

‘Alleen reeds de waarheid, dat wat gij leert onwaar is.’

‘Nuttelooze waarheid, Nicodemus, die niets dan onheil sticht. Wat is boven ons hoofd? Het gewelf der sterren. En daarboven? Ruimte, oneindigheid. Zoolang deze oneindigheid er zijn zal, zal de mensch tempels oprichten aan het oneindige, Nicodemus.’

‘Wanneer de mensch zich werkelijk bewust

zal worden van dat oneindige, zal hij glimlachen om de kinderachtigheid van tempeltjes en houdingen. Naar die waarheid moeten wij streven, zij kan slechts heil stichten.’

‘Wat is waarheid, Nicodemus? Een wereld van deugd en orde opbouwen is onze taak.’

Terwijl hij dit gesprek overwoog in zijn studeerkamer, voor het venster staande en prutselend met de gordijnkoord, verstrikte de pols van Nicodemus in een toevalligen strop. Er reed een rilling door zijn leden, vurig verlangen naar het einde lokte hem. Liever dan te leven in een leugen, waaraan niet mocht worden geraakt, tusschen een menschheid, die zichzelf verscheuren zou, indien zij niet werd bedreigd en bedrogen, verdeelde hij zijn fortuin onder zijn dienstknechten en knoopte het nutteloos lijdend, doelloos geworden lichaam op. Hij besloot dit te doen na eene boodschap te hebben gericht tot den mensch aller tijden. Maar het was zijne natuur, geene definitieve woorden te kunnen neerschrijven, zich niet te kunnen redden door een daad. Er volgden dagen van uitputting, door te maken door allen, die, aan deze zijde, des levens grens bereikten, er besluiteloos toeven bleven en ze niet dierven overschrijden. Het hoofd kon niet meer denken, de hand niet meer schrijven, het oor geen geluid meer verdragen, de oogen weenden voor zelfs getemperd daglicht. Het

schokken der melkkarren 's morgens op de kasseien, het gelui der klokken kwetste zijn zenuwen zooals een houtzaag vioolsnaren. Als de Hindoe, hem geruischloos genaderd, plots dichtbij zacht en eerbiedig fluisterde, schrikte, sprong hij op en greep met de hand naar het bonzend hart. Doodgewone attenties van dezen knecht deden hem weenen, en hij herhaalde stamelend: ik dank u, dank u, o ik dank u.

Deze Hindoe nu begreep, waarom zijn meester vervolgd werd en bespot: hij was een heilige. Zekeren middag zette hij het nagerecht, een schotel druiven, voor hem, bleef staan, wachtte tot Nicodemus een verbaasden blik tot hem opsloeg en noemde hem naar Joodsche gewoonte Rabbi.

‘Rabbi, uw dienaar heeft door vele landen gezworven, elk land heeft zijn God, elke God zijn goeden en boozen, leer mij uw gebed, waardoor gij heilig werdt.’

‘Heilig, mijn jongen! Ware ik slechts mensch.’ En wederom weende Nicodemus onwillekeurig en overvloedig.

‘Rabbi, leer mij den God, die u zoo deemoedig maakt en de gave der tranen verleent. Hoe moet ik tot hem bidden?’

‘Ik zal het u weleens leeren. Ga nu, vriend.’

Er bloosde bloed door de bruine wangen van den Hindoe. ‘Vriend?’ stamelde hij,

‘noemt de Rabbi mij vriend?’ Nicodemus herhaalde het woord, dat hem gelukkig maakte.

In zijn studeervertrek knielde hij en bad: ‘Eeuwige Onbekende, openbaar u, Eeuwige Zwijgzaamheid, spreek tot mij.’ Een geritsel aan de deur deed hem opspringen. De Hindoe, de Arabier, de twee Grieken en de twee vrouwen bekenden, betrapt, dat zij hem bespied hadden en vermits zij nu toch weten, Rabbi, dat gij neerknielt en aldus de handen vouwt, leer hun ook de woorden van uw gebed.

‘Mijn God,’ zegt Nicodemus, ‘is de uwe.’

‘Rabbi, deze twee aanbidden Zeus, de vrouwen Jehova, deze Allah en uw dienaar bidt tot Boeddha.’

‘Gij noemt mij Rabbi. Mijn vrienden en mijn vader noemden mij Nicodemus. Mijn moeder lieveling. En al deze namen noemen een zelfden mensch.’

‘Rabbi, indien Allah bestaat, is er geen Zeus, Boeddha of Jehova. Indien Zeus bestaat, is er geen Allah, Boeddha of Jehova. Want elke God verbiedt een anderen God te aanbidden, elke God legt andere plichten op.’

‘Deze vrouwen groeten mij naar Joodsch gebruik, de Grieken anders, de Arabier nog anders, gij nog weer anders, mijn jongen, en al deze groeten zijn mij even welgevallig.’

‘Rabbi, gij groet uwen God geknielt en

de handen gevouwen aldus. Moeten ook wij zoo doen?’

‘Wij moeten goed zijn voor elkander en geen onrecht plegen, medelijden hebben met elkander en verdraagzaam zijn.’

‘Rabbi, is dit alles?’

‘Is het niet meer dan wij doen?’

‘Ja.’

Doch op een avond sluipt een man tot hem, die zich Jozef van Arimathea noemt. Hij is timmerman en heeft nog voor Nicodemus' vader gewerkt. Die kast daar en deze tafel herkent hij nog, heer. Sedert zijn huwelijk bewoont hij een huurhuisje van een der ouderlingen van het Sanhedrin. Zoo heeft hij ook altijd werk gevonden bij de Sanhedrijnen, zelfs bij den hooge priester, en deze was het, die hem destijds heeft aanbevolen bij Nicodemus' vader, over wiens ziel vrede. Maar nu volgt zijn zoon een volksleeraar, die zich Messias noemt en naar het schijnt groote mirakelen doet. Het gaat Jozef niet aan, hij heeft zijn zoon terdege berispt en onder handen genomen, maar jeugd is eigenwijs, heer, en hardleersch. Het kan volgens hem geen Messias zijn, die het beter wil weten dan de hooge priester zelf. En Jozefs afhankelijkheid verbiedt hem al zulke nieuwe streken. Maar de ouderling, van wien hij het huisje huurt, is er door burenen achter gekomen, dat zijn zoon den

Messias naloopt en wil niet begrijpen, dat een vader zijn zestienjarigen knaap niet in zijn timmermanszak kan steken en meedragen op zijn rug. Kortom, sedert drie maanden zit hij zonder werk en zonder dak, eet genadebrood en rukt de honden op straat hun stuk been uit den muil. Zijn zoon ziet hij niet meer. Die volgt den Messias en werft, naar het schijnt, troepen voor hem aan om het land te bevrijden. Dwaasheid en zeer gevaarlijk. Maar ondertusschen staat Jozef niet meer op zijn beenen van ellende en is zijn dochterken maar een schim meer, zij wacht beneden aan de deur. Een eerlijk ambachtsman, die steeds zijn kost waard was, valt het bedelen zwaar, heer. In het groote huis hiertegenover, bij Asveer van Bethlehem, is hij ook al geweest, maar een knecht zei knaksch, dat er geen werk was. Goed te begrijpen. Niemand wil graag de Sanhedrijnen ontstemmen voor een timmerman, er zijn er genoeg. Maar toch wil een mensch leven, heer.

‘Vroeger,’ zegt Nicodemus, ‘was de voorkant van het benedenhuis verhuurd aan allerlei ambachtslieden, maar toen is daar tweemaal op één jaar brand uitgebroken en mijn vader heeft alles doen ontruimen. Ik wil het met u nog weleens beproeven, Jozef.’

Waar de zee haar wrakhout kwijtraakt,

voert zij ander aan. Er is naast Jozefs hokje onder Nicodemus' vertrekken nog plaats voor zes gezinnen. Er zijn in het bezet Jeruzalem politiek gestraften, wier goed verbeurd is verklaard en die zich niet meer kunnen oprichten. Er loopen zooals overal hopeloos-armen, die ieders barmhartigheid weten te vermoeien en hun rommel van arm naar armer sleuren. Zij kruipen in de hokken zonder vragen, zooals vervolgde ratten in het eerste beste gat. Als knaap heeft Nicodemus uren en uren bij zulke armen gezeten, leurders, mandenvlechters, oude-kleerenverkoopers, vroolijk volk, dat zong, vertelde en elkaar goedgehartig hielp. Nu klinkt bij dag hun rumoerigheid weer gedempt tot hem door. Des avonds gaat hij in hun midden zitten zwijgen en glimlachen vol weemoed. Waar hij gezeten heeft, vindt men daarna een flesch wijn en brood. Hij betaalt voor hen den tollenaar, die de cijnsen komt innen. Van huurgeld spreekt hij niet.

Jozef komt vóór hem staan in het lage krot en zegt met stille, ontroerde stem: 'Heer, van dag tot dag word ik van binnen woester en booser, als ik bedenk, dat de vervloekte Sanhedrijnen mij ijskoud lieten doodhongereren in den naam van hunnen God. Is dat godsdienst? En ik zie dat gij, dien zij niet meer willen kennen, duizendmaal hooger staat dan zij. Kan een mensch, oud en onge-

letterd als ik, begrijpen het verschil tusschen uwe leer, die zij veroordeelen en de hunne, die hen harteloos maakt en hoovaardig? Zeg mij dan dat verschil, heer, leer mij en mijn dochterken, dat gij gered hebt, bidden zooals gij.'

Nicodemus antwoordt hem, en de andere schamelen hooren het: 'Jozef, dit verschil is zeer groot. Zij verkondigen, ik zwijg. Zij weten, ik twijfel. Zij beweren, dat wij moeten voortgaan elkaar de wetten te stellen, te haten en te dooden in Gods naam, ik vraag mij af, of wij niet beter beginnen elkaar te helpen in den naam der menschelijkheid. Zij beloven u den hemel, opdat gij een glas water geeft aan den dorstige, ik vraag u, of zijn blijdschap, als hij gedronken heeft, u niet genoeg is.'

'Ja, heer.'

'Vervolgens vraag ik mij af, wat gij noodig hebt: een Sanhedrijn, die den hemel belooft, of een tafel met wijn en brood en een bed met warmte en liefde. De hel of een goed bestuur. Leugens en verdichtsels, of waarheid, liefde, recht.'

'Een tafel met wijn en brood, heer, een bed met warmte en liefde, een goed bestuur, waarheid, liefde en recht.'

'Jozef, dit alles kan ik u niet geven, maar wat leert de Messias, dien uw zoon volgt?'

Een man, die tijdens het gesprek genaderd was, antwoordde, dat die Messias niet meer leeren zou, want de Romein had hem gevangen genomen, morgen wordt hij terechtgesteld. Tot dezen avond heeft hij gepredikt Waarheid en Recht. Toen greep hem de Romein en tuchtigde de volgelingen, die het dichtst naast hem stonden en voor hem strijden wilden.

De man die genaderd was en dit gezegd had, was David, Jozef van Arimathea's zoon. Hij liet zijn kleeren op den grond vallen en toonde allen zijn rood gestriemden rug. Nicodemus stond op, drukte eerbiedig zijn lippen op de striemen en trok zich terug in zijn studeervertrek.

10

Reeds dacht Nicodemus niet meer aan dezen avond, want hij had alle verzoeken van Jozef, hem gebeden te leeren en over God te spreken, vriendelijk afgewezen, hij zat zwijgend in zijn hoekje te luisteren naar de oude sagen, volksliederen en den humor van het volksche dialect, toen de Grieken hem kwamen opzoeken. Ze hadden zich frisch geschoren, hun haren naar zeeliedentrant met zeep op den schedel geplakt en hun Zondagsche kleeren aangetrokken. Wat de Rabbi destijds aan Jozef van Arimathea had

medegedeeld over het verschil in de leer, zegden zij goed en ernstig te hebben overwogen. Ook hadden zij bij David alle inlichtingen ingewonnen omtrent den Messias, die terechtgesteld was. Eerlijk bekenden zij er slechts van begrepen te hebben, wat zij konden en wat zij wilden. Want zij zijn Grieken en die Joodsche godsdiensttwisten, neen, niets voor hen. Maar waarom is die Messias van David terechtgesteld? Uitsluitend omdat hij zich tegen twee vijanden gericht heeft, het Sanhedrin en den Romein. Nu mogen zij dan ook maar zeelieden zijn, maar zooiets is aartsdom. Het kleinste Grieksche kind weet, dat de Romein onoverwinnelijk is en wie, bij Zeus, die nog de helft van zijn zinnen heeft, keert zich tegen een onoverwinnelijken vijand en pakt meteen dan nog zijn bondgenoot aan, het Sanhedrin, dat, let wel, den bondgenoot óók haat en slechts met hem heult om eigen behoud. Kortom, daarover verder geen woorden meer, het is zoo klaar als pompwater, het ordewoord zij: den vijand verdeelen. Welken vijand nu, als ze eenmaal verdeeld zijn, het eerst aanpakken? Den Romein? Haha! Men begint natuurlijk met den zwakste. Eerst het Sanhedrin. Eerst dat rotzooi, dat den Romeinschen teen likt. Dus met den Romein onderhandeld. Hij haat het Sanhedrin, dat hem haat en over het volk meer macht uit-

oefent dan hem lief is. Wel zijn zij, beide Grieken, bespraakt, maar in de godsdiensten niet beslagen genoeg. Gij echter, Rabbi, kunt den Romein overtuigen, dat het Sanhedrin omvergeworpen moet worden en dat gij als hoogepriester eenen godsdienst zult verspreiden, die den Romeinschen meer gelijk, zelfs geschikt is, als zij beiden u goed begrepen hebben, voor al de volkeren van hun wereldrijk. Wat zal de Romein antwoorden? Natuurlijk, dat de Joodsche godsdienststrijd hem koud laat, dat hij het Sanhedrin erkent en niets er tegen wil ondernemen. Zeer goed, zult gij dan zeggen, zeer goed. Als gij maar niets onderneemt tegen ons, als gij ons maar vrij doen geeft, om het Sanhedrin omver te werpen. Bestrijd ons in schijn, help ons echter in 't geheim, door ons te laten begaan. Onze overwinning komt immers uw heerschappij ten voordeel. Wanneer gij eenmaal hoogepriester zijn zult, Rabbi, en onder uw betrouwbaarste volgelingen de Sanhedrijnen en de Farizeërs zult hebben benoemd; wanneer de Romein zal rustig ingesluimerd zijn in zijn vertrouwen, dan eerst kunnen wij er aan denken, den indringer uit het land te drijven. Wat deden de Messiassen tot heden? Zij wierven een schare getrouwen aan, de Romein gunde het Sanhedrin die herrie. Het Sanhedrin werd ongerust, maakte op zijn beurt den Romein

ongerust en gedaan was het met den Messias. Wij zullen geen argwaan wekken. Wij zijn de staatskerk. Onze getrouwen zullen niet oprukken met lawaai. Zij zullen vrome menigte zijn die voor het loofhuttenfeest naar de stad komt. Na de diensten in uwe kathedraal, zal zij biddend en zingend in processie door de stad gaan. Plots zal de stormklok luiden, de vrome pelgrims zullen dolken en zwaarden trekken. Binnen het uur zijn het garnizoen en het landvoogdelijk paleis uitgemoord. Wij hebben reeds welgeteld 200 vastberaden mannen, die u volgen willen, Rabbi, arme lieden, die niets te verliezen hebben, dat zijn de goede. Geld echter kunnen wij ook niet ontberen. De heer van hierover, Asveer van Bethlehem, wij hadden zoo gedacht, hij staat buiten alle politiek, misschien is hij ontevreden, en rijk is hij.

Ze waren uitgepraat, nog altijd verroerde hun Rabbi niet. Ze herhaalden, dat ze slechts twee ongeletterde Grieksche zeelieden waren, maar toch maakten ze zich sterk, gansch den opstand te organiseeren, als de Rabbi slechts de prediking op zich nam en vooral de onderhandelingen met den landvoogd. Eer het jaar om is, is de Rabbi hoogepriester. Ja!

‘Gaat slapen,’ zegt Nicodemus, ‘zet u deze dwaasheden uit het hoofd.’

11

Daar het leven buiten de werkelijkheid in de dingen van den geest hem ontwortelde, het door de verbeelding des volks gevulde heelal ledigde, zijn gemoed tot wanhoop voerde, zijn hand aarzelig deed spelen met de gordijnkoord, zijn dagen somber maakte, zinloos, nutteloos, hechtte Nicodemus, de geleerdste man van Jeruzalem, zich van langsom meer aan de eenvoudige schamelen en trachtte van hen te leeren hoe men leven moet. Hij mengde zich onder hen des avonds, voerde alledaagsche gesprekken met den wijzen, gezapigen Jozef en liet niet zelden diens dochter ontbieden. Aanminnigheid, argeloosheid, vrouwelijkheid, natuur zelf. Hij droeg haar op, ruikers te plukken in zijn tuin, daarmee zijne vertrekken te versieren en nog een korf vol mee te nemen naar huis. Terwijl zij de frissche, zwaar-geurende bloemen tusschen zijn papieren en folianten plaatste, zeide hij: 'Kindlief, zing mij iets.' Zij zong hem een volkslied. Haar stem was niet mooi, maar teeder en droef. Diep ontroerd nam hij hare hand, kuste ze en fluisterde dank, doch dierf niet vragen, dat zij hem omhelzen zou bij wijze van aalmoes, of bij hem blijven en praten, zingen, lachen, tot hij vroolijk werd. Zelfs toen zij na zijn handkus de beide lange teedere armen naar hem

uitstrekte, de handen op zijn schouders legde, hem warm en trouw in de oogen keek en zeide, dat hij een goed mensch was, dierf hij niet toegeven aan een zoet verlangen naar den geur van hare haren, de donzen soepelheid van haar lichaam. 'Zie!' riep zij kinderlijk en wees over zijn schouder naar den tuin. De twee Grieken liepen bijna gansch naakt elkander na als spelende knapen. Dan gingen zij tegenover elkaar op den grond liggen, staken de beenen omhoog en rustten, de voetzolen tegen elkaar. Hun lichaam was blauw getatoueerd. Daarna stonden zij op, de een stond kaarsrecht stil, de ander legde hem langs achter de handen op de schouders, wipte over zijn hoofd, bleef staan en zij gunden elkander elk vijftien sprongen. Spoedig verschenen de twee vrouwen, Joodsche nochtans, maar door hen blijkbaar op het spel afgericht. Zij droegen korte tunieken die beenen en armen bloot lieten. De Grieken lieten haar op hun rechter been naar hun hals stijgen. Recht op hun schouders staande, sprongen zij naar beneden, werden door hen in het middel opgevangen, rond het mannenlichaam gewonden en door een zwaai van hun linkerarm kwamen zij weer kaarsrecht en elastisch op den grond terecht. Zij lachten vuurrood en uitgelaten. Het meisje van Jozef leunde met den arm op Nicodemus' schouder, de Arabier en de

Hindoe naderden glimlachend de spelende paren. Het einde was een worsteling als op leven en dood tusschen de beide Grieken. Plots hielden ze op in het spannendste van 't gevecht, lachten breed en diep, wenkten met het hoofd de vrouwen en deze liepen op hen toe, sprongen, zaten op hun arm en zij droegen ze naar binnen, zooals men een kind draagt. En toch dierf Nicodemus het meisje niet omvangen dat, door zooveel levenslust opgewonden, al zwaarder tegen hem aanleunde. 'Zij weten te leven, kindlief,' zuchtte hij. 'Ja, Rabbi.' Maar Nicodemus niet.

Hij ging vertrouwelijker om met zijn knechten, minder met den Arabier en den Hindoe, die rustig en gelijkmoedig waren, bij voorkeur met de Grieken, die hun overschot van kracht moesten wegturnen. En met Jozefs zoon David, den dweper. Deze ging met gekruiste armen voor Nicodemus' boeken staan en vroeg zich hardop af, hoe men daarmee zijn dagen en leven kan vullen. Papier zal den Romein niet verjagen, ons Joodsche volk niet opwekken uit den doodsslaap. In het Sanhedrin zetelen, in de synagogen leeraren tientallen tienmaal knapper koppen dan de landvoogd en al wat hem omringt, maar wat haalt het uit? Denken, denken, denken, preeken, preeken, preeken, maar ze doen niets.

'Volkomen waar, vriend, maar had uw

terechtgestelde Messias zijn doel bereikt, zou hij dan ook zijn leer en wetten niet gesteld hebben en verpletterd, wie hem tegensprak, zooals Romein en Sanhedrin het deden met hem? Wat zou hij met mij gedaan hebben, indien ik hem niet erkend had als Messias?’

‘De steeniging natuurlijk.’

‘Hij bestreed dus Romein en Sanhedrin, om daarna hetzelfde te doen als zij.’

‘Natuurlijk, maar de Romein is een verdrukker en het Sanhedrin heult met den vijand. De Messias is onze redder, hij heeft het recht en de waarheid.’

De waarheid! Nicodemus glimlacht. David stijgt al zijn sterk bloed naar het hoofd. Weg met alle pezeweverij, zij is maar goed, om nooit iets te doen en er moet iets gedaan worden. Opeens begint hij vertrouwelijk te fluisteren, dat er iets gedaan wordt. Tot nu toe heeft hij het verzwegen, ervaring maakte hem voorzichtig, maar indien de Rabbi hem dezen avond zou willen volgen, er is geen gevaar aan, niet het minste, alleen moet men op eerwoord zich verplichten tot geheimhouding.

Hij leidde Nicodemus door pikdonkere stegen naar een verlaten bouwvallig kerkje, verhuurd aan een wijnhandelaar, die het met vaten had gevuld. In een zijbeuk brandde een fakkel naast een man, die allen welkom heette en moed insprak met korte, heftige

gebaren en dan het woord verleende aan den leider en strijdmakker, een mageren Leviet met groote oogen onder toegegroeide wenkbrauwen. Deze redenaar herinnerde met tragische stem aan den verwoeden, hopeloozen strijd van het Joodsche volk tot op dezen dag tegen zijn vijanden van buiten en van binnen. Hij richtte zich met verbeten woede tegen de Joodsche leiders zelf, die volk en God verraden, de handen likkend, die Judea geeselen, het juk prijzend, dat Judea verplettert. Honderd jonge koppen staken op en staarden fanatiek den leider aan, die verklaarde, dat de tijd van laf geduld voorbij is, de dag van gerechtigheid nabij. Er groeit een jeugd en hare beste vertegenwoordigers zitten hier en hooren hem aan, die gebroken heeft met de verraders, de halfslachtigen, de tragen, om daden roept en zich opmaakt tot de groote, bevrijdende daad. Arglistig als de slang, voorzichtig als de duif, trouw en dapper als de leeuw, draagt zij de nieuwe leuze rond in krochten, huizen, stegen, straten, dorp en stad. Haar leuze veroverd de jonge harten. Weerbare mannen stroomden toe, organiseeren zich in stilte, bereiden de komst des Redders voor. Want deze is geboren en kan elken dag, elk uur, in ons midden verschijnen, het vergoten bloed wrekend, Israël bevrijdend.

Van tusschen de tonnen stond een jonge

kerel op, wees zijn gezelschap aan en zeide, dat deze stond bij de wieg van den Messias, jaren geleden. Allen sprongen op, de Leviet verzocht den vreemdeling naar voren te treden. Aan een hand geleid naderde de blinde Johannes.

Vrienden, hij en zijne makkers, dertig jaren geleden herders van een machtigen heereboer in Bethlehem, Asveer geheeten, hebben den Messias gezien, toen hij daar geboren was in een noodstal. De geboorte is hun aangekondigd door engelen. Zij zagen een licht neerdalen uit den hemel en erkenden in dat licht de hemelsche geesten die zongen: Glorie aan God in den hooge, vrede op aarde aan de menschen van goeden wil. Zij zijn naar het stalleken gesneld, zij hebben daar het kind gevonden, pasgeboren, in doeken gewindeld, zij hebben het aanbeden. Drie koningen uit het Oosten hebben zijne ster gezien, zij zijn gekomen, om het kind te aanbidden. Met verscheidene makkers heeft Johannes zich in hun dienst verhuurd, het verlangen echter naar den Messias heeft hem naar Jeruzalem gedreven. Hij weet niet, waar de Messias is, noch wanneer hij zal verschijnen. Eene hemelsche stem echter, sprekend in zijn binnenste, zegt hem, dat hij hem erkennen zal, onbetwifelbaar. De Messias zal zijne blindheid genezen. Hij weet, dat hij niet sterven zal, alvorens hem te hebben gezien.

Uit de doodsche stilte maakte zich een zwakke, aarzelende stem los.

‘Gij zijt blind, dus hebt gij de engelen en het licht niet gezien.’

‘Mijne makkers zagen het, ik hoorde den zang.’

‘Helaas, uwe makkers zijn niet hier. Zij zagen een licht, het was dus nacht, sliepen zij niet?’

‘Zij werden wakker.’

‘Goed wakker?’

‘Ja.’

‘Waarom zijt gij niet bij den Messias gebleven? Hoe zullen wij weten, dat hij het is, velen geven er zich voor uit.’

‘Ik zal hem herkennen.’

‘Een blinde zal een man herkennen, dien hij dertig jaren geleden als pasgeborene niet eens heeft gezien?’

‘Ja.’

Plots roept de Leviet, of dit niet de stem is van den gewezen wijdeling en renegaat Nicodemus, den Farizeërszoon, die zich in opspraak gebracht heeft in Jeruzalem, nog loopten geruchten over hem. Wat komt deze hier doen? Met welk recht stelt hij strikvrage, welke listige bedoeling maar al te duidelijk is? Wiens handlanger is hij, wie heeft hem gezonden om verwarring te stichten, twijfel te zaaien, jonge geestdrift te verlammen, de jeugd te bederven? Waarom

kruipt hij in een hoek, geborgen in het donker met zijn verdachte gespraakzaamheid, waarom treedt hij niet naar voren en verricht zijn satanswerk in het openbaar?

Een jongen springt op een wijnvat: ‘Grijpt den verrader!’ Doch reeds is Nicodemus verdwenen. Aan den uitgang staan twee mannen, zijn Grieken. Het is sterker dan zij zelf zijn, aan een samenzwering moeten zij meedoen, maar, Rabbi, er is waarlijk met deze lieden niets aan te vangen, zij zijn dom, gij hebt het gehoord, Sanhedrin en Romein, Romein en Sanhedrin. Het zijn heethoofden, wijzen wij hun den goeden weg, dan zijn wij maar Grieken, zij vertrouwen ons niet.

12

Nog merkwaardiger dan Jozef, David, het meisje, zijn knechten, al de schamelen en eenvoudigen, die hij bewonderend benijdde, omdat zij wisten te leven in gemoedsrust, zekerheid, blijdschap en dit sterk en met hartstocht, was voor Nicodemus de blinde, die gezien had zonder zien, een stem zou herkennen die hij nooit gehoord had, zeker was van iets onmogelijks, namelijk ziende worden, en in deze krankzinnigheid toch niet krankzinnig, maar gelukkig was.

Nicodemus droeg zijn Grieken op, hem te zoeken, en verblijf aan te bieden bij Jozef.

Zij brachten hem. Starlings staarde hij in de doode oogen. Vruchteloos trachtte hij de zekerheid te klieven, die weerstond als een diamant, waaraan hij peuterde met een zakmes. Hij vroeg, hoe die ster geweest was. Eene die, uit het hemelgewelf losgemaakt, op halver hoogte was komen hangen? Ofwel eene door God plotseling nieuw geschapen? De sterren hangen vastgemaakt, zooals gij weet, op duizelige hoogte. Wij weten niet juist, hoe groot zij zijn, maar zij zijn in elk geval veel en veel grooter dan ons toeschijnt. Het is niet uitgesloten, dat wij sterren zeer klein zien, die wellicht omvangrijker zijn dan de tempel van Jeruzalem. Hoe was nu de ster, die gijlieden gezien hebt?

‘Ik kan niets anders zeggen, heer, dan dat ik waarheid spreek en als de Messias komen zal, zult gij het ook moeten toegeven. Ik bid u, laat mij nu gaan, ik heb de geleerdheid niet, om u te overtuigen.’

‘Heb ik de geleerdheid, om ú te overtuigen, Johannes?’

‘Neen, heer.’

‘Zijn wij dan niet gelijken? Zeg mij, het teeken van de ster en het zingen der engelen waren miraculeus, maar hoe weet gij, dat dit verricht werd door den Messias, zoon Gods, vermits ook de profeten, bijvoorbeeld Mozes, mirakelen werkten en de heilige schrift vermeldt, dat heidensche tovenaars Mozes zijn

wonderen nadeden. Maar goed, gij noemt het neerdalen van een ster boven een noodstal mirakel, omdat zulks, meent gij, onmogelijk zou zijn volgens de krachten der natuur; maar indien ik zeg, dat zulks wel degelijk mogelijk is volgens de krachten der natuur vermits het gebeurd is, wat antwoordt gij?’

Johannes stond op en verklaarde kortaf, dat hij een ongeletterde herder was en geloofde, ziedaar, dat was alles. En Nicodemus geloofde niet. Maar de Messias komt, of men het gelooft of niet, hij zal mirakelen doen ten aanschouwe van ongeletterd en geleerd, hij zal zijn volk verlossen. Zal Nicodemus dan gelooven?

Een teeder licht verwijdde Nicodemus' oogen, hij vouwde de handen en sprak met warme, innige stem: ‘Indien hij komt en het mirakel doet, de volkeren te verlossen uit hunnen twijfel, zal ik neervallen op de knieën en hem aanbidden.’ Zijn hoofd zonk op zijn handen, hij fluisterde: ‘En mijn arme geest zal rust hebben.’

Tot laat in de nachten hoort hij de smachtende fijfel van den blinde. Jozef en David, sprakeloos en aangegrepen van een wondere vervoering, het luizenvolk, neergehurkt op drempels en stoepen, vrouwen, die droomen met onyxen oogen, mannen, die hun ontroering kauwen met onrustig kaakbeen, zij gelooven blinder dan de blinde in de bood-

schap van de fijfel. Nicodemus glimlacht er om, maar een gevoel van armoe en eenzaamheid belet hem te slapen.

13

Driemaal vruchteloos trachtte Nicodemus een bres te slaan in den ringmuur van norsche knechten, dien Asveer rond zijn afzondering had gebouwd, doch een vierde maal gelukte het hem onverklaarbaar. Als geleerde bedreven in disputatiën en het nuanceeren van zijn volzinnen, begon hij met een zeer lange inleiding. Toen de strenge, die hem scherp en vragend fixeerde, eindelijk begreep, dat het een dankbetuiging ging worden aan den buurman, wien hij eigen behoud en dat van zijn huis schuldig was, hief hij snel de hand op tot teeken, dat het daarover genoeg was. Daarop wilde Nicodemus zich nader kenbaar maken als zoon van een vermogend Farizeër en verklaren, waarom de volkswoede zoo tegen hem was losgebarsten, doch wederom ging de hand omhoog tot teeken, dat dit alles reeds geweten was. Ongemakkelijk en verschuwd formuleerde de geleerde nog nauwgezetter dan zijn gewoonte was, het doel van zijn bezoek. Een der armen, wier lot hij zich aantrekt, heeft, op een wijze, die hier weinig ter zake doet, kennis gemaakt met een blind boeren-

knechtje, dat herinneringen heeft ouder dan dertig jaar, al zou men hem wegens zijn glad ongerimpeld kindergezicht nauwelijks vijf en twintig geven. Het kereltje hoest, tusschen haakjes, dat het niet aan te hooren is. Welnu, dit knechtje beweert noch min noch meer bij de wieg van den Messias te hebben gestaan, wiens geboorte hem en zijn makkers, ja waarom hem en zijn makkers, zou gemeld zijn door engelen en dit in vollen nacht, waar zij lagen te slapen in de wei. Een stoet van drie koningen met groot gevolg zou bij dat kind gekomen zijn, geleid door eene ster en het hebben aanbeden. Nu interesseert dit Nicodemus fel, heer. Niet, dat hij het wonder zoo maar als wonder aanneemt, maar hij sluit het ook niet zoo maar uit. Meest echter interesseert het hem, na te gaan, hoe het wonder ontstond, zij het niet in de werkelijkheid, dan in de lichtgeloovige verbeelding. Hij wilde natuurlijk trachten, een van de ziende herders, die bij den blinde waren, op te sporen, om dezen aan een kruisverhoor te onderwerpen, maar die lieden, meegereisd met de koningen en sindsdien naar hier en naar daar afgezwenkt, overleden misschien ook al, zij zijn onvindbaar. Daar staat Nicodemus dus met een blinde als eenige ooggetuige. Komisch inderdaad. Toch heeft hij den indruk, dat daar toen iets bijzonders moet gebeurd zijn, al klinkt de heele ge-

schiedenis hem veel en veel te romantisch: zijn aard is eerder sceptisch. Op het punt den moed op te geven en de zaak voorloopig te laten rusten, herinnerde hij zich echter, dat de blinde verteld had, destijds in dienst te zijn geweest van een rijken meester, die As veer heette.

Asveer onderbreekt hem. Den nacht, waarvan spraak is, heeft hij natuurlijk niet bij zijn herders doorgebracht, maar hij weet niet, waarom hij aan deze fantasie van de lieden meer waarde moet hechten dan b.v. aan de andere, volgens dewelke zij 's nachts de schim van zijn overleden vrouw zagen rondwaren, of kent Nicodemus, stadsmensch, soms het geestespeil van herders niet? Wat den stoet der koningen betreft, deze heeft op zijn doortocht halt gehouden bij den noodstal. Zelf is Asveer ook in den stal geweest. Hij heeft er een pasgeboren kind gezien, dat er uitzag zooals alle pasgeboren kinderen. Zijn herders knielden er naast en baden, de blinde speelde op zijn veldfluit en ziedaar alles. Waarom zij knielden en ontroerd waren, wat er speciaals was aan dat kind, weet hij niet, nu nog niet, maar hij heeft het zich ook nooit afgevraagd. Evenmin zal hij zich afvragen, waarom na dertig jaren een schriftgeleerde er toe komt, belang te hechten aan een herderssprookje.

Nicodemus antwoordt, dat hij deze niet

gestelde vraag nochtans bondig wil beantwoorden. Ervaring en studie voerden hem tot volslagen scepticisme omtrent het feit der openbaring, het bestaan van eenig bovennatuurlijks en het voortbestaan der ziel. Zou nu iets waar zijn van wat de herders vertellen, dan zou men hier staan voor een wonder, tastbare uiting van iets bovenzinnelijks.

Asveer grijnst, dat Nicodemus dus volstrekt wil terugkeeren tot dwalingen, welker ongerijmdheid hem reeds gebleken is, en Nicodemus zucht, weemoedig: 'Ik vrees, heer, dat gij het niet zult begrijpen, maar ik ben in deze dwalingen opgegroeid, zij zitten mij in het merg, zij waren tot op mannenleeftijd mijn geestdrift, mijn ideaal, mijn roeping, mijn familie, mijn toekomst, mijn omgeving, mijn vreugde, mijn geluk, mijn rust, het duizendjarig verleden van mijn volk, zijn cultuur, alles. Ik verloor het. Op eigen kracht, door eigen drang, met eigen moed overwon ik het, tegen mijn wil en begeerte in, omdat ik moest, omdat ik waarheid zocht, waarheid.'

Asveer staart recht voor zich uit: 'Ik zoek recht.'

14

Nadien komt de Messias, zijn naam is Johannes. Het volk springt op, dat hem ver-

beidt. Die zich als jongelingen voor hem hebben gewapend, knellen het wapen nu in hun mannenvuist des te harder. Hij daalt af naar de Jordaan uit de rotsen en de woestijn, mager en afgevast, maar zijn stem is metaal, zoo is de klank van den geweldigen Jehova. Eerst verzamelde hij rondom zich wat oevervolk. Het stroomde toe uit visschershutten en armtierige kossaarderijkens. Hij waarschuwt hen, dat de dag des Heeren nabij is en doopt hen in de rivier met wateren der kracht. Gesterkt verlaten zij hem en dragen zijn roep langs de oevers en over de bergen, opdat het volk van Israël boetvaardigheid plege, want de dag des Heeren komt en zie, zijn Held is opgedaagd uit de woestijn, gevoed met sprinkhanen, gehuld in een haren pij, doch de ziel vol kracht Jehova's. Van altijd maar verder borrelt menigte uit hutten en huizen, trekt hem zingend tegemoet. Geknielt op de rotsen hoort hij ze naderen, geeselt zich ten bloede. Van verre roept hij hun toe, boete te doen, boete, boete, boete en zich te zuiveren van zonde, want de dag des Heeren nadert. De menigte waadt door het water naar hem toe, hij doopt ze een voor een, zij beweenen hunne zonden. Noode verlaten zij hem des avonds, herboren voor een nieuwe hoop, een nieuw leven. Hij trekt voort onbevreesd: de van God gezonden tarten de wereld en haar macht,

zij zal hen niet raken. Hij keert zich van op een rots naar het paleis van Herodes, den koning, verwijt hem zijn bloedschande, voorspelt zijn dood en ondergang.

Hij nadert Jeruzalem, dat hij weldra onoverwinnelijk zal innemen. Zijn faam wordt er gefluisterd in woorden vol vuur. Behoeftigen, verdrukten, verontrechtten staan onrustig van hun manke driepikkels op, gaan buiten tegen den muur staan loeren, of droomen met vuisten op den rug. Vromen vouwen de handen en zegenen Jehova, die hun vergunt nog voor hun sterven zijn heil te aanschouwen. De Sanhedrijnen grimlachen zelfzeker, hun ontsnapt geen schismatiek. Priesters en Levieten preeken in de kerken tegen den volksopruier. Herodes drinkt den sprinkhanenzot stomdronken heil toe met rinkelenden beker: 'Brengt mij hem hier!'

De Grieken van Nicodemus turnen niet meer in den tuin.

Elken avond en nacht jubelt in het bouwvallig kerkje de Leviet doller, zijn aanhang groeit. Alle hoeken zijn gevuld en verlicht, uit alle nissen gloeien tot alles bereide oogen hem tegen en winden hem op. De Grieken vertrouwen het niet, wildheid zonder overleg, maar men kan nooit weten. De Leviet schreeuwt, of allen hem volgen zullen in gesloten gelid, wanneer hij morgen de stad zal verlaten, tot den Redder gaan en hem

zeggen: hier is de jeugd, hier is de kracht van Israël, beveel en zij rukken op. Allen springen overeind op wijnvaten en kramakkele kerkstoeltjes, hun ja doet de ruitjes rinkelen. Achter in het kerkje, tusschen de Grieken, die gebogenhoofds zitten, staat David op en vraagt, of het niet beter is, dat allen afzonderlijk gaan of in kleine groepjes, rustig, als pelgrims, waarom uitdagen en verontrusten. Niemand luistert naar hem.

Den volgenden morgen, aan het raam kwinkeleeren vogelkens, de zon verheft zich glorieus tusschen populieren, in de straat is blijde drukte, willen David en de blinde Johannes Nicodemus mee naar buiten trekken, hij zal den Messias zien en in hem gelooven. De klokken luiden voor de diensten, hun klank wekt op tot feestelijkheid. Geleid door den woeligen Leviet naderen de nachtelijke dwepers. Zij zingen niet, hun stemmen gonzen als een zwerm. Ja, gonst het in Nicodemus, deze geestdrift inademen, meestappen, meedoen, doen, niet denken, gelooven, niet twijfelen. Maar aan de trap maakt hij zich uit den greep van David en Johannes los. Hij zal gaan, maar niet met al dit volk, later, morgen, overmorgen, vrienden, komt hem dan halen, nu gaat maar.

Zij gaan niet, zij loopen, maar keeren den derden dag met slepende voeten terug, zonder den Messias te hebben gezien. Herodes

heeft hem aan zijn hof ontboden en gevangen genomen. Zacht troost hen Nicodemus. 'Geen koningsboeien kunnen den Messias weerhouden, vrienden.' Maar hij voegt er nog zachter aan toe: 'indien hij de Messias is.'

David, vertwijfeld: 'Hij is het.'

'Dan zal hij,' zegt Nicodemus zachtmoedig, 'wederom opdagen in grootheid en kracht, wij zullen hem tegemoet gaan en erkennen.'

15

Vandaag loopt het bericht, dat hij in kokende olie werd omgebracht, morgen, dat hij zijn boeien verbrak en den kerker verliet dwars door de gesloten deur heen. Nu eens heeft Herodes hem de tong afgesneden, maar spreekt de holle mond hem nog duidelijker toe, dreigend met Jehova's geesels. Dan weer heeft Herodes hem vrijgelaten nadat Johannes zijn dwaling erkend heeft en nu wordt hij hofpredikant. David heeft gehoord, dat Johannes Herodes tot een beter leven heeft bekeerd en spoedig Jeruzalem zal binnenrukken aan het hoofd van Herodes' troepen. Midden al die berichten, sereen ongeschokt, wacht de blinde Johannes op den dag van den Messias. Dan zullen zijn oogen opengaan, hij zal hem herkennen.

Op een laten avond vangen de Grieken

drie mannen op, die van deur tot deur hunne vertrouwden weten wonen en geen onvertogen woord zullen spreken, tot wie het niet verwacht. Johannes, zeggen zij, is door Salome de strot afgebeten. Ja. Zij wilde hem verleiden, hij bleef haar bedreigen met de straf Gods, toen heeft zij zich als een tijgerin op hem geworpen. Maar gij herinnert u, dat Johannes gezegd heeft: na mij komt iemand, wien ik niet waardig ben, den schoenriem te ontbinden. Welnu, deze is verschenen, een man van edele schoonheid, verrukkelijk om aan te hooren. Zijn stem is vol en zacht, zijn oog is rein. Die hem genaderd zijn, willen geen plaats meer ruimen, reeds is het niet meer mogelijk hem te naderen, zoo omstuwt hem het volk. Eenmaal zijn zij er in gelukt, zich met hand en elleboog tot vlak voor hem door te werken. Zij hebben hem gevraagd, wat men er van gelooven moet, dat hij de verrezen en in nieuwe gedaante verschenen Johannes de Dooper zou zijn. Hij heeft geantwoord dat hij een zoon des menschen is, door Johannes aangekondigd, door hem gedoopt. Zijt gij, hebben zij hem dan gevraagd, een zoon van koning David? Ja! Wij zijn, hebben zij hem ten slotte nog gezegd, Jeruzalemieten op terugkeer naar onze stad, wat zullen wij in uw naam meedeelen aan onze vrienden? Hij heeft geantwoord: Zegt aan allen die het

hooren: het koninkrijk Gods is nabij.

Dit boodschappen zij dus, vrienden, in Jezus' naam. Houdt u bereid en versaagt niet. De Messias, vermoord door Salome, is opgestaan in Jezus van Nazareth, om Israël te verlossen.

De Grieken zeggen hun: Weest voorzichtig en zwijgt. Laat den vijand in den waan, dat zij den Messias gedood hebben. Zegt hem naar Jeruzalem te komen en in 't geheim te onderhandelen met den landvoogd. Onze meester zal hem steunen in 't geheim. Indien hij voorzichtig te werk gaat en zich niet verspreekt, zullen wij hem geld bezorgen, mannen en aanzien.

Dien nacht wachten David en de blinde Johannes tot allen slapen. Dan rijzen zij voorzichtig van hun zacht krakenden stroozak op. David stapt over zijn slapenden vader, tilt den blinde er over en zij verglijden in den nacht, iets donkerder dan de donkerte, op zoek naar Jezus. Als zij hem hebben gevonden, dringt David onweerstaanbaar door de menigte met den blinde aan de hand. Hij smeekt den Rabbi, de oogen van zijn makker te genezen, want dit zal het teeken zijn. De blinde valt Jezus te voet en bidt: Heer, maak dat ik zie. Jezus echter zegt hem, dat ook de blinden Gods koninkrijk zullen aanschouwen en legt hem meelijdend de hand op het hoofd. Op dat oogenblik erkent

hem de blinde en roept: 'Gij zijt de Messias, de redder van Israël.' De menigte neemt zijn roep over, kreupelen werpen hun krukken weg, een groot gedrang overrompelt de twee mannen uit Jeruzalem. Messias, redder van Israël! Jezus vlucht met enkele getrouwen, achternagezeten door David en Johannes.

Rabbi, zegt David, vlucht niet, vrees niet, uw uur is gekomen. In Jeruzalem zijn wij met honderden bereid u te volgen, zij het tot in den dood. Een woord van u en wij staan hier, gewapend, in gelid. Wij kennen rijke lieden, bereid u te steunen in 't geheim met geld en invloed. Het volk van het platteland stroomt tot u, de macht van den tyran is ondermijnd, de jeugd is opstandig. Met duizenden voeren wij u triomfantelijk naar Jeruzalem, wij zullen overwinnen, gij zult onze koning zijn.

Jezus glimlacht den drieste toe. Vriend, hij predikt het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid. Vriend, zijn rijk is niet van deze wereld.

Ontmoedigd wendt David zich van hem af en let niet op het roepen van den blinde. Het was de Messias niet, zegt hij tot Nicodemus, het was een vrome leeraar, hij zegt dat zijn rijk niet van deze wereld is. Het opflitsen der oogen van Nicodemus, die weet, dat de waarheid inderdaad niet van deze wereld is, laat den dweper onverschillig. Hij

ziet zijn ouden vader werken. Gansch zijn jeugd heeft hij de Redders nagelopen, de ontgoocheling. Om zijnentwille werd vader gebroodroofd, om zijnentwille staat de oude man nog aan de schaaftank. Er is geen redding voor de armen dan de harde arbeid, die vaders rug kromde tot deemoed, geen andere kracht dan geduld. Kinderachtig is elk verzet tegen den Romein. David neemt zijn vader het alaaam uit de handen, hoeveel krachtiger komt zijn hamer neer.

‘Gij ziet het nu, David, de arme kan het lot van deze wereld niet omkeeren, zijn hoop is het land hiernamaals. Gij hebt goede wijsheid geleerd, maar met harde lessen.’ En Jozef hurkt neer voor het deurgat en dankt Jehova, die hem in zijn ouden dag nog wat rust zal gunnen en late zon.

Maanden nadien stond eensklaps Johannes in de deur, een mager, lachend man, drukte de hand van Jozef en zeide: ‘Gij zijt dus Jozef,’ keek dan David aan, wien een gulp bloed naar het hoofd vloog, greep hem bij de schouders en riep: ‘En gij zijt dus David, ik ben Johannes en ik zie!’

Het alaaam van David vloog waar het vliegen wilde, geburen en Grieken en Nicodemus moesten komen en het wonder zien. De Messias heeft Johannes van zijne blindheid genezen, hij heeft melaatschen met een woord van hun onzuiverheid gereinigd, kreu-

pelen bevolen te gaan en zij gingen, tot een lamme gezegd: sta op en hij stond op en droeg zijn draagstoel naar huis. Vijfduizend menschen heeft hij verzadigd met vijf brooden en twee visschen en er schoot aan kruimels meer dan twaalf korven over. Op een bruiloft te Kana veranderde hij water in wijn. Te Naïn heeft hij een dooden jongen heropgewekt tot het leven, aan een zekeren Jaïrus zijn overleden dochter teruggeschonken, te Bethanië een doode uit zijn graf doen opstaan, den knecht van een hoofdman genezen. Hij heeft zijnen discipelen gevraagd, wie zij dachten, dat hij is. Zij zeiden: de zoon van den levenden God. En hij: zoo is het. Hij heeft zijn gebed geleerd, zijn leer verkondigd.

Nicodemus vroeg: ‘Hoe is zijn gebed?’

‘Onze vader in de hemelen, geheiligd worde uw naam, kome uw rijk, geschiede uw wil op aarde en in den hemel, geef ons heden ons dagelijksch brood, vergeef ons onze schulden gelijk wij vergeven onze schuldenaren, leid ons niet in bekoring, verlos ons van den kwade.’

Nicodemus andermaal: ‘Wat leert hij?’

‘Zalig de armen van geest, hunner is het hemelrijk.

Zalig de zachtmoedigen, zij zullen de aarde bezitten.

Zalig zij die weenen, zij zullen vertroost worden.

Zalig die honger en dorsten naar de gerechtigheid, zij zullen verzadigd worden.

Zalig de barmhartigen, zij zullen barmhartigheid verwerven.

Zalig de zuiveren van hart, zij zullen God zien.

Zalig de vreedzamen, zij zullen kinderen Gods genoemd worden.

Zalig de vervolgd en om de rechtvaardigheid, hunner is het rijk der hemelen.'

Nicodemus nogmaals: 'Waar is hij?'

'Hij is in Jeruzalem, om Paschen te vieren, morgen zal de heele stad hem zien en toejuichen. En waar zijt gij nu, heer, die twifelen dierft en niet ophieldt met vragen.

Met zijn eigen oogen heeft Johannes dit alles gezien, met zijn eigen ooren alles gehoord. Hebt gij hem nu nog iets te vragen, vraag wat gij wilt, zoolang gij wilt, dagen lang en de nachten er bij, een menschenleven lang.'

16

De nacht van Nicodemus vervloot in een gesprek met Asveer. Hij meldde den stugge het nieuws over den pasgeborene van Bethlehem, die, naar de schijn uitwees, als volwassene de verwachting der herders zou vervullen. Nog was het niet zeker, dat kind en man dezelfde zijn, daarvoor zijn stilliger

gegevens nodig dan het getuigenis van een blinde. Het strookt niet met Nicodemus' geaardheid, lichtvaardige besluiten te trekken, maar toch ligt reeds een reeks vrij precieze aanduidingen voor omtrent dien Jezus van Nazareth en zij verwijzen alle naar een buitengewoon mensch. Of deze mensch de Messias is, sta buiten kwestie, omdat zij beiden hieromtrent van meening verschillen. Asveer verwerpt het Messiasschap onvoorwaardelijk, Nicodemus, sceptieker, blijft bereid, een Messias te erkennen, die bewijzen kan zulks te zijn. De mirakelen acht hij niet bewezen. Hij verlangt daarvoor betrouwbare getuigen en geen dom, lichtgeloovig volk. Staan de feiten eenmaal vast, dan is het de vraag, of zij de krachten der natuur te boven gaan en deze vraag is onoplosbaar: niemand kent deze krachten, niemand kan hare grenzen afpalen. Maar men kan niet zoo kinderlijk of waanwijs zijn, te beweren, dat Jezus niets heeft gedaan. Zouden de heropgewekte dooden niet dood geweest zijn, de kwalen van kreupelen, blinden, lammen, dooven en bezetenen niet ongeneeslijk, het is toch zeker, dat Asveer en Nicodemus zelfs geen schijndooden kunnen opwekken, zelfs geen geneesbare kwalen plotseling heelen. Er gaat van den Nazarener dus een kracht uit op zieken en gansche scharen, die hij doet gelooven in zijn onbeperkte macht, zijn

goddelijkheid. Dit kan geen vulgair bedrog zijn, het zijn onbetwifelbare teekenen van een groote persoonlijkheid.

Laatst zeide Asveer, dat hij recht zoekt, Nicodemus zoekt waarheid. Als waarheidzoeker wil hij den Nazarener opzoeken. Naar zijn bescheiden meening gaat de menschheid van het begin der tijden tot hun einde een smartvollen tocht naar waarheid. Vele godsdiensten leeren, dat wij allen geboren werden uit een eersten mensch, wien alle kennis was gegeven. Nicodemus neigt er integendeel toe, te gelooven dat, juist andersom, de eerste mensch dom als een dier was, maar dat de laatste alle kennis zal bezitten, althans indien de wereld nog duizenden eeuwen vóór zich heeft. De beschaving is nog in hare onmondigheid en wat haren gang hopeloos vertraagt, is niet alleen de onmacht van haar verstand, maar ook de moedwillige behoudzucht der leidenden. Machten als die van den landvoogd, die in naam der orde en rust met wapens neerslaan al wat nieuw opkomt, het Sanhedrin, dat oude overwonnen waarheden recht houdt, elke nieuwe gedachte banvloekt, elken vernieuwer kruisigt, zijn misdadige remmen.

Daarom zal Nicodemus den Nazarener allereerst eer bewijzen. Hij boodschapt nieuwigheid, streeft naar waarheid, bindt den strijd aan tegen de traagheid van den men-

schelijken geest en de misdadige behoudzucht der hooggeplaatsten. Daarna pas zal hij hem, bescheiden en onbevooroordeeld, kritisch aanhooren en uithooren.

Asveer zoekt recht. Vroeger zocht Nicodemus *de* waarheid, nu berust hij er reeds in, op den eindeloozen weg er naar toe een stap te helpen afleggen. Kan hij, die recht zoekt, zich ook tevreden stellen met een enkelen stap naar de volstreckte orde, die ligt in een onafzienbare toekomst? Ziedaar de vraag, die Nicodemus tot Asveer wil richten, alvorens den Nazarener op te zoeken. Indien zijn doel ligt in de richting van recht en waarheid, zouden zij hem beiden dan hun steun niet kunnen toezeggen, zij, in Jeruzalem de eenigen die noch Sanhedrin noch landvoogd te vriend hebben. Zijn eigen waarde overschat Nicodemus niet, de macht van Asveer schat hij zeer hoog. De Nazarener staat onbeschermd tegenover de machtigen. De priesters kunnen hem ter dood brengen voor ketterij, de landvoogd zijn aanhangers neerslaan als opstandelingen. Indien Nicodemus' plan niet dwaas is, gewaagd is het zeer zeker, doch na een scherp onderzoek, ingesteld te Bethleem zelf, en een waarlijk diepgaand onderhoud met den Nazarener, en dit alles zou hem bevredigen, welnu, ja, dan stelt Nicodemus niet alleen zijn fortuin te zijner beschikking, maar dan neemt hij zich voor, den vernieuwer

tegen het Sanhedrin theologisch zoo krachtig te verdedigen, dat hij minstens genoeg Sanhedrijnen op zijn hand zal krijgen om een terdoodveroordeeling te voorkomen. En is het dan tevens niet mogelijk, den Nazarener zooveel steun te verzekeren van de rijkste ingezetenen als bijvoorbeeld Asveer, dat de Romein, geïmponeerd, liever met hem zal onderhandelen dan hem vervolgen? Ziedaar wat Nicodemus Asveer in overweging geeft.

Hij zwijgt en wacht. De norsche mond van Asveer vormt een grimlach, eer hij opengaat als een graf, dat zijn kwade lucht verspreidt. ‘Gij noemt u een scepticus en doet mij voorstellen van een heetgebakerd samenzweerder. Welke gegevens hebben dan uw scepticisme overwonnen?’

‘Voorloopig overwonnen, heer, voorloopig. Het is eerst en vooral, zooals ik zeide, de zekerheid, dat wij te doen hebben met een buitengewoon mensch. Vervolgens heb ik vastgesteld, dat in zijn gebed en in de samenvatting van zijn leer niets voorkomt van het verouderd formalisme, de zinlooze prescripties van onzen officieelen godsdienst. In het gebed wordt Jehova een vader genoemd, wat een veredeling is in vergelijking met onzen wreeden Jehova. De mensch vraagt hem hulp om het goede te doen en het dagelijksch brood te bekomen. In de predicatie, voor

zoover ik ze ken, overheerscht het vaderschap. Niet de bidders, plichtplegers, officieelen en hooggeplaatsten worden geprezen, maar de hulpbehoevenden, over wie de vader zich bij voorkeur bekommert. Zalig zijn de armen van geest, heet het daar, want hunner is het koninkrijk. Zalig zijn de zachtmoedigen, zij zullen de aarde bezitten. Zalig zij, die weenen, zij zullen vertroost worden. Zalig zijn zij, die hongeren en dorsten naar de rechtvaardigheid, zij zullen verzadigd worden. Zalig de barmhartigen, zij zullen barmhartigheid...

‘Hou op met die zaligen die zullen! Hou op met die beterschap na den dood. Met de hoop op die beterschap wordt de wereld rot gehouden. Met dat geduld en die barmhartigheid, dat weenen, hongeren en dorsten wordt de komst van Recht verhinderd. Noemt gij dat vooruitgang? Terugkeer is het. God en het hiernamaals stuiten de Beschaving. Gij wilt een wereld van valsche liefde, ik een toekomst van Recht. Tusschen den hoogepriester en uwen Nazarener is dit het verschil: de hoogepriester laat onbewust de sprookjes uitsterven, uw Nazarener doet ze bewust heropleven. Moge hij gekruisigd worden en moge ik zijn beul zijn.’

Hij deed de klink van het tuinpoortje kort knarsen en wenschte Nicodemus goedennacht.

17

De vele dochters van den heereboer in de hoeve, die aan Asveer had toebehoord, legden elken Zondagavond hare ringen in de roomers der eerste rij in de glazen kast, tot den volgenden Zondagmorgen. Haar vader nam twee roomers, een voor Nicodemus, een voor hemzelf en goot wijn op de ringen. Daarna bood hij Nicodemus eene zwarte sigaar aan met een duif op het bandje, liet zich zuchtend in een zetel neer, nam met twee handen den kop van zijn pijp vast en legde Nicodemus uit, hoe de zaak eigenlijk in elkaar zat.

Honderden jaren lang was dit goed eigendom van een en dezelfde familie, die het van jaar tot jaar vergrootte, zoodat het ten slotte geen boerenbedrijf meer was, maar een provincie. De laatste afstammeling van die wroeters en vrekken was de Benige overlevende van zeventien kinderen. Zijn vader had den zestien anderen bij hun geboorte den nek omgewrongen, om te voorkomen, dat de eigendom later zou verkaveld worden. Toen vond Jehova, dat het genoeg was geweest, zijn straf kwam neer. De vrouw van den laatsten eigenaar stierf krankzinnig, omdat zij geen kinderen hebben kon, de eigenaar zelf verloor zijn verstand, langzaam en ongemerkt. Hij betaalde bijvoorbeeld dubbele

loonen en om maar te kunnen gebieden, wierf hij altijd meer knechten aan, die natuurlijk niets te doen hadden. Hij kreeg het zoo hoog in zijn ster, dat hij, boer, weigerde vier vorsten te ontvangen, vorsten is wat veel gezegd, koninkjes. Zoo van die koninkjes van herdersstammen. Ja, die kwamen hier wat jagen, zegt men. Om zich te wreken, hebben zij al zijn ongetrouwde knechten verleid met nog hooger loonen, deze zijn meegegaan als soldeniers. Dat is niet alles. Van koning Herodes verkregen ze, natuurlijk zonder moeite, dat zijn belastingen vervijfdubbeld werden. Hij moest het opgeven, de zot, verkocht alles, verhuisde met twintig hooggeladen wagens naar Jeruzalem en toen die voor het huis stonden, dat hij aangewezen had, was hij er niet, hij had zich onderweg aan een boom verhangen. Als God straft, mijnheer, straft hij door.

De man, die hoeve en domeinen gekocht had, was natuurlijk geen boer. Waar ter wereld woont de boer, die tweeduizend hectaren met bijbehorende gebouwen en vee kan kopen? Het was een speculant in gronden. Binnen de tien jaren had hij meer dan het dubbele van zijn koopprijs terug, want hij deed niets dan verkoopen. Deze hoeve met 50 hectaren hield hij over, maar spoedig verkocht hij die ook. De nieuwe eigenaar was een heer, die zich in het hoofd

gezet had, dat het boerenleven schoon en dichterlijk was. Hij hield het hier ook tien jaar uit, namelijk tot het onkruid tot aan zijn dorpel gegroeid was. Dan is de boer gekomen, die nu vóór Nicodemus zijn tweede pijp aansteekt. Hij heeft den boel niet gekocht, zoo dom was hij niet, hij heeft gehoord. De eerste jaren was het nacht en dag werken en niets verdienen, maar nu is alles weer in orde, het bedrijf gaat Goddank goed, zij kunnen nu stilletjes aan de twee eindjes van het jaar aan mekaar knopen, jaja, dat gaat nogal.

Nicodemus vroeg hem, wat hij wist over de geboorte van den Messias, nu ongeveer dertig jaar geleden in een noodstal hier in den omtrek.

Daar had de boer inderdaad iets van gehoord en er zijn nog een paar oude menschen, die daar soms over spreken, maar zij zeggen niet Messias, zij zeggen profeet. Om het rechtuit te zeggen, de boer heeft naar deze vertelseltjes weleens geluisterd, zooals men dat doet bij winteravond rondom den haard, maar hij heeft er nooit speciaal naar gevraagd. Men vertelt dan, dat het kind zelf de profeet zou geweest zijn. Hoe kan men dat zien? Het staat toch op het voorhoofd van een pasgeboren kind niet geschreven, dat hij profeet zal worden? Daarom denkt de boer, dat hier de vrouw van een profeet een

kind gekregen heeft en dat is niet onmogelijk, want het is gebeurd in den tijd van de volkstelling, de profeet zal op weg zijn geweest naar Jeruzalem. Maar het was toen de tijd van den zot, iederen had het toen wat te pakken. Er zijn hier nog twee oude knechten uit dien tijd, die komen 's avonds in het donker altijd de schim van hun verhangen meester tegen en hun meesteres verschijnt ergens in een weide.

Nicodemus vroeg, wat hij wist over den kindermoord op bevel van Herodes.

Daarover had de boer ook veel hooren vertellen. Moest hij alles gelooven, dan zouden alle kinderkens vermoord geworden zijn, maar juist het eene, waar het om te doen was, niet. Naar zijne meening heeft het volk van de vier koninkjes zich nu en dan zat gedronken en nuchtere soldaten deugen al niet, maar zatte, mijnheer...

Nicodemus vroeg de twee oude knechten te mogen ondervragen. Toen hij hun goed gezegd had, dat hij van hen geen vertelseltjes verwachtte, maar de nauwkeurige waarheid, die zij moesten bevestigen op hun eer en zielezaligheid, waren zij zoo bang, dat zij haast niet meer antwoorden dierven. Op hun eer en zielezaligheid dierven zij slechts bevestigen, dat en dat te hebben hooren zeggen, niet iets zelf te hebben gezien. Lang ondervroeg hij hen over de ster. zij

deze gezien hadden, zooals hun makkers, schoven zij alles op dezer rug. Op de vraag, of zij den blinden Johannes gekend hadden, antwoordde de een neen, de ander ja. De neenzegger werd het eerst bang, sloeg de oogen naar het plafond, alsof hij nadacht en ja, toen herinnerde hij zich dien blinde. Eindelijk sprak er een den naam uit van een schoenlapper, die destijds met hen Asveer had gediend. Niet zoodra had Nicodemus gezegd, dat hij ook dien zou ondervragen, of zij noemden nog een herbergier, een veekoopman en een mandenvlechter, wisten zelf niets meer, maar zwoeren op hun eer en zielezaligheid, dat die er bij geweest waren en alles beter wisten dan zij.

Nicodemus zocht de vier op. Zij vertelden hem vier verschillende geschiedenissen. Die van den herbergier was veruit de schoonste, maar telkens wanneer Nicodemus hem in het nauw bracht, of er drie koningen waren dan wel vier, hoe groot de ster was, wat de engelen eigenlijk zongen, de juiste woorden, hoe het kwam, dat zijn eigen kind niet vermoord was, klakte hij met de tong en zeide: ‘Dat wil ik kwijt zijn, mijnheer.’

18

Nicodemus vond Jezus in den tempel. De menigte omringde hem met haar gedrang,

daarachter vormden de schriftgeleerden en Farizeërs groepjes, hem bijwijken onderbrekend met hoog getier. Met welk recht trad hij, timmerman van Nazareth, vandaag in de kerk op, waar alleen priesters het woord mogen voeren? Waar haalde hij het gezag, om de leer te verkondigen, welker zuiverheid alleen in den mond van de priesters veilig is? Dar het gevarlijk was te antwoorden, dat zijn recht en gezag uit God zelf stamden, stelde Jezus hun de strikvraag of het doopsel van Johannes van God kwam of van de menschen. Hadden zij geantwoord: van de menschen, de menigte zou hun te lijf zijn gegaan. Daarom zeiden zij listig. Wij weten het niet. Jezus antwoordde, dat, als zij niet antwoordden op zijne vraag, hij ook niet antwoordde op de hunne, van wien hij zijn gezag had.

Tusschen deze ketterjagers herkende Nicodemus zijne studiemakkers. Destijds waren zij bleek en vergeestelijkt van aangezicht, nu breed uitgezet, wijnrood en vergrofd. Rustig leven in dienst Jehova's, blindelings geloofd en geëerbiedigd worden door het volk, zoodat zij zonder nadenken hun lessen uit de school konden opdreunen, genot van solide spijsen hadden hun lijvigheid verleend en gewichtigheid. Nog altijd mager en bleek, de oogen droog brandend van de studie, onwennig aan omgang, schoof Nicodemus tus-

schen de sigaar- en wijnreuk hunner groepjes door. Indien de beide Grieken niet bij hem geweest waren, zou hij weggeslopen zijn, zoodra hij hoorde, dat achter hem zijn naam gefluisterd werd. Zich onder de menigte mengen, zich openlijk tot een leer bekennen, die hij niet doorgrond had, waagde hij niet. Zich aansluiten bij zijn gewezen vrienden wilde hij niet: werelden scheidden hen. Hij bleef tusschen de menigte en de gesommeerde schriftgeleerden staan, onooglijk, gedrukt onder zijn onbeduidendheid, en was als een verwaaide najaarsmug, die buiten aan een vliegenraam hangt te verlangen naar een groot licht. Van de Grieken, die wisten, wat zij te doen hadden en elk een dolk verborgen in hun mouw, keerde de een zich naar de menigte, de ander naar de priesters: hun meester was veilig.

De stem van Jezus verhief zich plots ten gerieve van de groepjes achteraan: ‘Voorwaar, ik zeg u, de tollenaar en de ontucht vrouwen zullen u voorgaan in het rijk Gods.’ Opschudding bruist onder de gehoonde priesters. De timmerman wil een Godsgezent zijn, een leider des volks, een Messias, en hij begint met de priesters, de gewijde Godsgezanten, te beschimpen. Daaraan kent men den geest, die hem bezielt. Ontucht vrouwen zullen ons voorgaan in het hemelrijk. Laat het zelfs waar zijn, moet hij dat zeggen aan het gewone

volk? Wij verdragen critiek, maar wij dulden geen hoon in het openbaar. Eerst en vooral moet het gezag van den priester gehandhaafd blijven, de heiligheid van het priesterschap worden geëerbiedigd.

‘Hoor een andere gelijkenis,’ sprak Jezus. ‘Een huisvader plantte eenen wijngaard, omringde hem met eene haag, groef er een wijnpersbak in en bouwde er een toren. Vervolgens verhuurde hij hem aan wijngaardeniers. Hij zond een dienaar om van hen de opbrengst van den wijngaard te ontvangen. Hem gegrepen hebbende, sloegen de wijngaardeniers hem, zonder hem iets te geven van wat zij schuldig waren.

Hij zond een anderen dienaar. Zij kwetsten hem aan het hoofd, overlaadden hem met beledigingen en zonden hem eveneens met ledige handen terug.

Hij zond een derde. Zij verwondden hem ook, wierpen hem buiten en doodden hem.

Hij zond nog andere dienaren, talrijker dan de eersten en zij behandelden hen gelijkerwijze: sommige sloegen zij, andere doodden zij.

Nu had de heer van den wijngaard nog eenen eenigen zoon, dien hij liefhad. Wat zal ik doen, zeide hij bij zichzelf. Ik zal hun mijnen welbeminden zoon zenden; als zij hem zullen zien, zullen zij hem wellicht eerbiedigen. En na alle anderen zond hij hun zijnen zoon.

Maar de wijngaardeniers, den zoon ziende, zeiden tot elkander: ‘Ziet, daar is de erfgenaam! Komt, laten wij hem dooden en wij zullen zijn erfgoed bezitten.’

Hem dan gegrepen hebbende, wierpen zij hem buiten den wijngaard en doodden hem. Wat zal de heer van den wijngaard doen met deze wijngaardeniers, wanneer hij komen zal?’

Uit het volk roept eene stem, dat hij ze zal vernietigen; een andere stem, dat hij andere wijngaardeniers zal aanstellen. Alle koppen keeren zich naar de schriftgeleerden en Farizeërs met leedvermaak en gegrinnik.

Is er dan niemand, die dezen schandvlek van de geestelijkheid den mond kan snoeren? Daar is Nicodemus, dien zij belasterd hebben en geweerd, verstandiger, geleerder dan zij allen te zamen, in twistgesprek niet te verslaan. Zijn zij dan vijanden, dat zij hem niet zouden aanspreken?

Een zwaarlijvige Farizeër nadert, een Griek doet een stap naar hem toe. Is het geen kolfje naar Nicodemus' hand, dezen bluffer wat bescheidenheid te leeren? Waar is de schoone tijd, lieve vriend, van onze eindelooze disputatiën. Zoudt gij het nog halen tegen eenen timmerman?

‘Ik werd niet aangevallen,’ zegt Nicodemus. Zij druipen af.

Den volgenden dag vallen zij aan. Hun

beste theologanten staan met opgericht hoofd, strijdvaardig. Is het een plicht belasting te betalen aan den Romein? Jezus antwoordt, dat men hem moet geven, wat hem toekomt, en zoo ook aan God. Wien zal in het eeuwig leven een vrouw toebehooren, die kinderloos gestorven is, na achtereenvolgens zeven echtgenooten te hebben gehad? Jezus antwoordt, dat in het hiernamaals geen huwelijksverhouding zal bestaan en ‘wat de opstanding der dooden betreft, deze wordt door Mozes zelf geleerd.’

‘Dat bewijst niets,’ mompelt Nicodemus. Een priester vraagt hem, wat hij gezegd heeft, om hem in twistgesprek te brengen met den Nazarener, maar indien Nicodemus zijn woord durft herhalen zullen en Jezus en de menigte en de priesters zich tegen hem keeren. Hij zwijgt.

‘Nazarener, welk gebod is het grootste?’

‘Hoor, o Israël. De Heer uw God is de eenige God en gij zult den Heer uwen God liefhebben uit geheel uw hart, geheel uw ziel, geheel uw verstand en al uwe krachten. Dat is het eerste en grootste gebod. Het tweede is gelijk aan het eerste. Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf. Geen gebod is grooter dan die twee. Zij bevatten geheel de Wet en de profeten.’

Nicodemus vergat zijn schuchterheid, het volk en de priesters. Hij drong naar voren

door het gedrang heen, geholpen door de Grieken, duwend en geduwd. Toen hij eindelijk den Rabbi genaderd was, viel deze op zijn beurt met hartstocht zijn belagers aan.

‘De schriftgeleerden en de Farizeërs zitten op den stoel van Mozes, onderhoudt dus en doet alles, wat zij u zeggen, maar doet niet naar hun werken, want wat zij zeggen, doen zij niet. Zij leggen op de schouders van de anderen zware en onduldbare lasten, die ze zelf met den vinger niet aanroeren.’

Gedempt gichelt de menigte, en wijst naar Nicodemus, den Farizeër, die daar tusschen hen doordrong met zijn knechten en nu vlak voor den Meester staat. Hoe wordt hem de mond gesnoerd, eer hij hem heeft geopend.

‘Al hunne werken,’ roept Jezus, ‘doen zij, om door de menschen gezien te worden.’ ‘Zeer goed,’ fluistert het volk, ‘hij moest door ons heen, hij moest van voor staan!’ ‘Zij dragen,’ roept Jezus, ‘de breedste phylacterium, de meest opzichtige franjes, ze stellen er prijs op, te wandelen in lange tabbaarden. Zij houden van de eerste plaatsen bij de feestmalen, van de eerste zetels in de kerken. Zij hebben gaarne, dat men hen groet op de openbare pleinen en dat de menschen hun den naam van Rabbi geven.

Wat u aangaat, verlangt niet Meester genoemd te worden, want gij hebt slechts eenen enkelen Meester en gij zijt allen broe-

ders. Noemt dan ook niemand hier beneden uw vader, want gij hebt slechts eenen vader, die in de hemelen is. Dat men u dus ook niet leeraren noeme, want gij hebt slechts eenen leeraar die de Christus is.

De grootste onder u zal uw dienaar zijn, want alwie zich verheft, zal vernederd en wie zich vernedert, zal verheven worden.

Wee dan over u, huichelachtige schriftgeleerden en Farizeërs, omdat gij de huizen der weduwen opeet, lange gebeden biddende. Daarom zult gij een strenger oordeel hebben.

Wee u, huichelachtige schriftgeleerden en Farizeërs, die zee en land doorkruisen, om een proseliet te maken en wanneer hij zulks geworden is, maakt gij er een zoon der Gehenna van, tweemaal erger dan gij.

Wee u, blinde gidsen! Gij zegt: wanneer iemand bij den tempel zweert, is dat niets, maar wanneer hij bij het goud des tempels zweert, is hij dat schuldig, waarbij hij gezworen heeft. Dwazen en blinden! Wat is grooter, het goud of de tempel die het goud heiligt? Gij zegt nog: wanneer iemand bij het altaar zweert, is dat niets, maar als hij bij het offer zweert, dat op het altaar ligt, is hij dat schuldig, waarbij hij gezworen heeft. Blinden! Wat is grooter: het offer of het altaar, dat het offer heiligt. Ja, alwie bij het altaar zweert, zweert tegelijkertijd bij het altaar en bij alles, wat op het altaar ligt. En wie bij

den tempel zweert, zweert tegelijk èn bij den tempel èn bij Dengene, die er zijn woonstede van heeft gemaakt. En wie bij den hemel zweert, zweert tegelijk bij den troon Gods en bij Dengene, die op dien troon zetelt.

Wee u, huichelachtige schriftgeleerden en Farizeërs! Gij betaalt de tienden van muntkruid, van anijs, van komijn en van de minste zaden en gij verzuimt de gewichtiger punten der Wet: de rechtvaardigheid, de liefde Gods, de barmhartigheid en het geloof. Deze dingen moest men in acht nemen en de andere niet verwaarlozen. Blinde gidsen! Muggen zift gij uit en kameelen zwelgt gij door.

Wee u, huichelachtige schriftgeleerden en Farizeërs! Gij reinigt van buiten beker en schotel en van binnen zijt gij vol roof en onreinheid. Blinde Farizeërs, reinig eerst het binnenste van beker en schotel en dan zult gij zorg dragen, dat het buitenste eveneens zuiver wordt gemaakt.

Wee u, huichelachtige schriftgeleerden en Farizeërs, omdat gij gelijkt aan gepleisterde graven. Uitwendig hebben zij een schoon aanzien, maar van binnen zijn ze vol doodsbeenderen en allerlei verrotting. Zoo ook schijnt gij rechtvaardig in de oogen der menschen, maar van binnen zijt gij vol huichelarij en ongerechtigheid.

Wee u, huichelachtige schriftgeleerden en

Farizeërs! Gij richt grafsteen en op voor de profeten, gij versiert de gedenkteeken der rechtvaardigen en gij zegt: 'Indien wij geleefd hadden ten tijde onzer vaderen, zouden wij hunne medeplichtigen niet geweest zijn in het storten van 't bloed der profeten. Zoo getuigt gij tegen uzelf, dat gij de zonen zijt dergenen, die de profeten hebben gedood.

Vult dan ook gij de maat uwer vaderen!

Slangen! Addergebroed! Hoe zult gij het oordeel der Gehenna verwijderen?

En ziet, hoe ik zelf u profeten, wijzen en leeraren zend. Maar gij zult eenigen hunner vermoorden en kruisigen, gij zult de anderen in uwe synagogen geeselen, gij zult hen van stad tot stad vervolgen, zoodat op u zal nederkomen al het bloed, dat onschuldig op aarde werd gestort, van dat van den rechtvaardigen Abel af tot dat van Zacharias, den zoon van Barachias, dien gij tusschen het altaar en den tempel hebt gedood. Voorwaar, ik zeg u, al die misdaden zullen op dit geslacht neerdalen.

Jeruzalem, Jeruzalem, dat de profeten doodt en steenigt, die tot u gezonden zijn, hoe dikwijls heb ik uw kinderen, als de hen haar kuikens onder de vleugelen vergaderd en gij hebt het niet gewild!

En ziet, uw huis zal onbewoond en verlaten worden, want ik verklaar u: gij zult mij niet

meer zien tot gij zeggen zult: “Gezegend zij Degene, die komt in den naam des Heeren.””

Het volk, van vervoering versteend, kwam schielijk weer in beweging, keerde zich om naar de priesters, maar ziende dat zij geruischloos verdwenen waren, door den storm van de toespraak weggevaagd, drong het dreigend naar Nicodemus op. De Grieken plaatsten zich voor hun meester, den dolk nog verborgen in de mouw, zwenkten met hem af naar den muur, zoodat hij door dezen in den rug beschut en door hen langs den voorkant, naar den uitgang kon schuiven. Eenige Jeruzalemieten riepen, dat Nicodemus juist een tegenstander van de Farizeërs was, maar het meeste volk was van den buiten en geloofde het niet. Twee, drie mannen trokken hun holleblokken uit. Zij riepen: sla hem den kop in. De Grieken werden bleek en voeren als twee stieren, kop vooruit, in de menigte. In een oogwenk hadden zij een halven cirkel ruimte gemaakt, trokken hun dolk, gereed om den eerste die naderde omver te steken. Indien Jezus de stem niet verheven had ten gunste van Nicodemus, ware het eerste christelijke bloed daar op vloer en muren gespreit, want reeds waren David en Johannes den Grieken ter hulp gesprongen, met vieren was het zeker te wagen.

Toen de Grieken des avonds na lang zoeken

het huis gevonden hadden, waar Jezus van Nazareth zou vernachten, leidden zij Nicodemus tot hem. Zij gingen voorop. Achter Nicodemus gingen David, Jozef en nog drie schamelen uit de woonhokken, gewapend met een stok. Gebogenhoofds overwoog Nicodemus een laatste maal het gewichtigs, dat hij tegenover den Nazarener wilde uitspreken in woorden helder en koel als bronwater, dat diep uit de aarde borrelt. Er mocht na dit gesprek geen vaagheid meer nablijven. Vast zou zijn geest berusten in onoplosbaarheden of rusten vast in zekerheid. Reeds stonden zijn fijne handen in de breede mouwen strak om het juiste woord met sober gebaar en gespannen vinger aan te wijzen.

De gastheer, bij wien Jezus en zijne discipelen aangezeten hadden, een rijk handelaar, wilde Nicodemus weren, want Jezus was vermoeid. Jezus echter vroeg den laten bezoeker, hem te volgen en zij stegen naar het dakterras. De hemel stond vol sterren, er was geen wind, de lauwe nachtlucht wiegde slechts even, zooals water in de kom van een vijver. Jezus en Nicodemus zetten zich tegenover elkander en Nicodemus sprak.

19

Nicodemus zeide den Meester te hebben gevolgd in Jeruzalem, maar niet door heel

Judea. Dus moest hij vooraf om verontschuldiging bidden, indien hij des Meesters leer niet zoo volledig kende als behoorde. De toespraken en disputen in de synagoge had hij met eerbiedige aandacht willen volgen, maar het getwist van 's Meesters tegenstanders bleef ijdel en bevooroordeeld bij de bijzaken, nimmer drong het tot de kernen door. Daarbij was Nicodemus eenzaam, zeide hij. Vertrouwen en vriendschap van eigen kringen had hij verbeurd, nieuwen omgang had hij niet willen zoeken. In het gedrang rond den Meester stond hij onrustig, ja zelfs niet heel veilig. Vandaar nu zijne stoutmoedigheid alleen te komen en in den nacht. Den Meester aldus voor zich alleen opeischen, waar alle anderen zich tevreden mogen achten als zij zich kunnen vermengen met de schare der toehoorders, was een verwaandheid die Nicodemus met dezen omstandigen uitleg meende te hebben verontschuldigd.

Ik ben de zoon van een vermogend Farizeër, ik werd in mijn jeugd voor het priesterschap bestemd. Zelfs hield het Sanhedrin de oogen op mij gevestigd voor de opvolging van den hogepriester. Doch onverwacht rezen in mij twijfels, ik kon mij als eerlijk man niet voor de wijdingen aanbieden. Dit heeft in de oogen van den gemiddelden man mijn leven gebroken. Noch hogepriester, noch zelfs priester geworden, noch gehuwd,

ben ik een man zonder vrienden of medestanders in Jeruzalem. Toch dank ik het leven voor al dit leed, mij een grooter geluk dan de ijdele vreugden van den bijval. Zooals de nomade den burger zijn fluweelen bank voor de regelmatige, verfijnde maaltijden niet benijdt, kan ik de zoetgeloovige gerustheid mijner naasten niet begeeren. Het zoeken acht ik menschwaardiger dan het vadsig berusten in het niet onderzochte. Dit berusten is ledig. Vol en vurig zijn de angsten der onrust en hare ontgoochelingen.

Nicodemus bekent voor den Meester in eenvoud, vaak het gevoel te hebben een eeuwig mensch te zijn, van eeuwigheid bestaande en die eeuwig zal voortbestaan. Dit is geen gemeene hoovaardij. Dit gevoel maakt zich meester van al wie zich zelfvergeten bezint op het eeuwige in den mensch, communiceerend met de verleden menschheid en de toekomstige. Het is meer dan een gevoel. Oneindig is deze mensch in den kringloop der menschheid inderdaad met de oneindigheid des schakels, welks begin aan het begin van den ketting, welks einde aan het einde er van is en daar overal het einde is en overal het begin, zijn einde en begin des schakels nergens. Toen Nicodemus dan meer leed dan hem voor één mensch draaglijk toescheen, heeft hij het gevoel niet weggedrongen dat hij dit niet uitsluitend voor zichzelf verdroeg,

maar voor velen, voor eene menschheid nog ongeboren. Toen hij uit zijn opbranding één naaldepunt gouds meende over te houden, overstroomde zijn vreugde bruisend de maat van het menschenlijke en nam hij deel aan de bovenaardsche verheuging aller waarheidvinders. Dit erkende hij als het ware geluk des levens.

Zoo komt dan Nicodemus tot den Meester als een zoeker en lijder, niet om een beter weten te verdedigen, maar om het van hem te ontvangen, bereid waarheid te aanvaarden, hoe zij ook zijn moge, wat zij ook moge kosten, tegen wien ook zij zich moge richten.

Nicodemus weet dat de Meester zich gezonden acht om een periode in den Joodschen godsdienst af te sluiten en een nieuwe in te luiden. Den te duchten God der Hebreeuwen noemt een liefdevollen Vader, in wien alle menschen broeders zijn en elkander broederlijk moeten beminnen. Bovendien wil de Meester het Judaïsme ontdoen van zijn formalistische verstarring. Daarom hekelt hij de priesters, herleiders van den godsdienst tot uiterlijkheden, en leert dat vormen en geplogenheden bijkomstig zijn, daar men God moet dienen in geest en waarheid.

Dit alles erkent Nicodemus bescheiden als een belangrijken vooruitgang. Het was een eeuwenoude schande Jehova te zien als een wraakgierige en hem een lage bestraffing der

erfzonde toe te dichten. Indien een paar mieren mij konden beledigen, zou ik een slecht mensch moeten zijn om beide insecten daarom te dooden, maar welk een monster, Meester, zou ik zijn, indien ik gansch hun nest uitroeide en mijn leven lang alle mieren doodde, om ze na hun dood nog eeuwig te doen lijden. Zooveel millioenen maal slechter dan een mensch niet zijn kan, zou Jehova zijn?

Het beeld Gods zal zich volgens Nicodemus louteren al naar gelang des menschen geest fijner zal denken en zijn hart zich zuiveren. Daar wij het hoogste Wezen slechts kennen in den spiegel van het onze, zal de hoogste Godsgedachte hem toedichten in volmaaktheid wat het edelste in ons is, de liefde. Gij, Meester, brengt deze opperste veredeling, gij onderwijst een God die ons liefheeft en elken tyrannendienst versmaadt.

Doch men zegt dat onze godsdienst, hoe vol leemten ook, een onaanraakbaar goed moet zijn. Hij bepaalde goed en kwaad, en leerde den Jood daarnaar te leven uit vrees voor eeuwige straf, uit begeerte naar eeuwig loon. Hij vormde de beschaving. Besteelt de Jood zijn buurman niet, laat hij diens vrouw met rust, dan is het om God of om de aardsche gerechtigheid, die gezag put uit Hem. Wat antwoordt de Meester aan hen die zeggen dat zijn nieuwe Godsgedachte heel de

beschaving ontwricht? Indien God niet is zooals men eeuwen lang gedacht heeft, wie zegt dat Hij later weer niet nog heel anders zal blijken te zijn?

Het volk is den eerbied voor de priesters, vertegenwoordigers van God op aarde, bewaarders der zuiverheid zijner wet, diep ingeprent. Gij, Meester, beschimpt ze. Gij noemt hen dwaas, blind, huichelachtig. Ik hoorde U roepen: ‘Slangen, addergebroed!’ De besten hunner erkennen niet zonder gebreken te zijn. Sommigen willen u steunen bij een hervorming langs hiërarchischen weg. Zij noemen het echter een misdaad dat gij de massa tegen de priesters opruit. Wat antwoordt gij, Meester, hierop?

Het is de bedoeling van den Meester niet een nieuwen godsdienst te stichten, daar hij de scharen aanzet te doen wat de priesters zeggen, doch slechts niet na te volgen wat zij doen. Nu vraagt Nicodemus zich af waar dit heen leidt. Hij verwacht dat de eeuwenoude inrichting zal voortbestaan. Doch de predicatie van den Meester, zoo redelijk en gerecht, zal ook niet te niet gaan, al slagen de priesters er in den Meester te dooden, zooals zij alle vernieuwers vóór Hem hebben gedood. Er zal zich dus, naast de oude kerk, een nieuwe ontwikkelen, die zich op den Meester beroepen zal. Naast het leger van Farizeërs en schriftgeleerden, wier leer men volgens

den Meester volgen moet, een nieuwe priesterschap die liefde predikt. Zal hieruit geen verwarring ontstaan? Bevestigt de Meester, door het stichten dezer verwarring, niet dat den eenen God verschillende wijzen om hem te dienen welgevallig zijn? De geloovigen van andere rassen en talen, in onze oogen ketters, zullen zij niet terecht beweren dat hun godsdienst goed is, daar men God moet dienen in geest en waarheid, hetgeen zij doen, en de vorm er niet op aankomt, vermits zelfs de Joden er twee manieren op nahouden?

Van hier uit zweeft dan de blik van Nicodemus over de enge grenzen van zijn land heen en tracht te omvatten alle volkeren der aarde. Geheel de geschiedenis door minachtten, verafschuwden, haatten, bevochten, roeiden zij elkaar uit, omdat zij 'afgodendienaars' waren. Ieders God zegende ieders moord. De Meester leerde ons een Jehova die zijn schepselen liefheeft. Volgens Nicodemus' diepste overtuiging kan God niet anders zijn. Deze God heeft alle schepselen lief, of zij hem Jehova, Allah, Brahma noemen, of zij hem aanbidden op de knieën, staande, met het gelaat in het zand. En zoo hoort Nicodemus in des Meesters hemelsche woorden over God, die liefde is, en dienst in geest en waarheid vergt, eene verzoening der godsdiensten boodschappen, eene broederschap van alle mensen, die in veelheid van

vormen en namen dienen en noemen eenen zelfden Vader. En er zal vrede zijn op deze aarde en liefde. Den Meester die deze hereeniging der menschheid zal bewerken, hem zullen alle volkeren der aarde in waarheid den Zoon Gods noemen. Moge het Nicodemus gegeven zijn hem dezen nacht aldus te leeren kennen en aanbidden.

20

Vele jaren lang, zeide Nicodemus, verdiepte ik mij in de studie der andere godsdiensten. Ik werd diep getroffen door de grofheid der vormen, waarin de mensch zijn edelste nooddrift en zijn diepsten angst heeft uitgedrukt. De ongerijmdheid, evident reeds bij vluchtig onderzoek, ontgoochelde mij smartelijk. Niets van dit alles zal stand houden tegen den groei van het menschelijk verstand. Ik vernam dat de grootste geesten dezer volkeren, hun denkers en dichters, in deze fabelen hebben geloofd. Hoe beperkt is des menschen denkkraft, omschreven door opvoeding, traditie, omgeving. Met welke grenzelooze onbedachtheid hebben waarlijk grooten, wier wijsheid mij klein en stom maakt als een onmondig kind, hunne kalveren en stieren aanbeden en er hunne kinderen ten offer voor gedood.

Doodelijk benauwd onderzocht ik stuk

voor stuk mijn geestesstoffering, tot mijzelf zeggende: aanbidt ook gij niet kalveren en stieren? Als gij, Jood, den eenig waren godsdienst bezit en de valsche stelsels der heidenen voetstoots moeten instorten bij het beter inzicht van den Meester van Nazareth, hoe zult gij aantoonen dat uw godsdienst de eenig ware is? En zie, Meester, de zielestrijd dien ik jaren geleden met mijn eigen Joodsch geloof uitstreed, verscheen mij in een ander, schooner, rijker licht. Toenmaals zag ik instorten den eenig waren godsdienst dien ik van kindsbeen af beleden had en als wijdeling met hartstocht bestudeerd. Mijne wanhoop was grenzeloos. Nu zie ik dat het bezwijken der Joodsche fundamenten den weg effent naar de eenheid der menschheid. Geen enkele godsdienst moet verdrongen worden, geen enkele gepredikt. Slechts uw woord klinke tot aan de uiteinden der aarde: Bemint God bovenal. Dient hem naar landsgebruik en eigen inzicht in geest en waarheid, want dit alleen kan de eenig ware godsdienst zijn. Bemint dus elkander.

Klaar en kalm, Meester, spreek ik nu uit wat ik snikkend erkend, vloekend verworpen, als verdoemd weer teruggezocht, telkens opnieuw, angstig, wanhopig, erkend, verworpen, teruggezocht heb: ook de godsdienst onzer vaderen van Adam tot den huidige

hoogepriester Kajafas, kan de eenig ware niet zijn.

Wat zegt gij, Meester, hierop?

De zich rechtgeaard noemende Jood, te goeder trouw, zegt dat het een ondenkbare gruwel is, een hoovaardij mateloozer dan krankzinnigheid, grond te ontzeggen aan wat onze vaders leeren sinds duizenden jaren en, door onze profeten verkondigd, voor eeuwig in onze heilige boeken is vastgelegd. In doodsangst heb ik mij afgevraagd hoe zooveel geleerden en heiligen, zooveel geleerder en heiliger dan ik, niet gezien hebben wat mij zoo evident is. Ik heb getracht mij dit als volgt te verklaren.

Wij weten dat de aarde eene schijf is en dat de zon er rond draait. Doch het is mogelijk dat een minder ontwikkeld volk zich de aarde rond voorstelle en draaiend rond de zon, die eene schijf zou zijn. Van kindsbeen af wordt het volk met deze voorstelling, die ons doet schaterlachen, vertrouwd. Een Joodsch kind weet dat al het water van een ronde aarde onmiddellijk zou afvloeien. De geleerde van dit andere volk verklaart als vanzelfsprekend dat water aan een ronde aarde blijft kleven. Hij giet water op een bol, ziet het wegvloeien en verklaart op vernuftige wijze waarom het daar wegvloeit en van de aarde niet. Een Joodsch kind weet dat het draaien der aarde door ons zou

gevoeld worden en het weet dat de zon draait, want het ziet ze draaien. De geleerde van het andere volk voelt het draaien der aarde evenmin, maar hij verklaart op vernuftige wijze waarom het niet gevoeld wordt. Hij ziet daarentegen de zon draaien, maar hij verklaart spitsvondig waarom dit slechts schijn is. Zijn wereldbeeld is grootsch en vernuftig. Gansche menschenlevens, honderden geslachten na elkaar, kunnen gevuld worden met de wetenschappelijke studie en verklaring van wat slechts inbeelding is. Wij, Meester, hebben in duizenden jaren niet eenmaal in ernst gedacht dat de aarde weleens kon rond zijn en draaien rond de zonneschijf. In duizenden jaren zal dit andere volk niet eenmaal in ernst denken dat zij weleens een vaste schijf kon zijn, omcirkeld door de zon. Is zijn wereldbeeld minder vernuftig verantwoord dan het onze? Neen. Slechts het uitgangspunt was onzinnig.

Ons uitgangspunt, Meester, was onzinnig. Het bouwt op niets.

Er wordt den jongen Jood geleerd dat men moet gelooven op Gods gezag. Gelooft niet iedereen ongeveer al wat hij weet op gezag van menschen? Wie dan zou zoo dwaas zijn God niet te gelooven? Waarom zeggen de Farizeërs dat hiervoor noodig is een speciale gratie, als het toch moeilijker is op gezag van reizigers aan te nemen dat de

Roode Zee bestaat, dan op gezag van God dat Adam en Eva bestonden en een vrucht aten die niemand laat hangen?

Duizenden jaren geleden beeldde een uiterst primitief Joodsch volk, dat zich superieur waande aan de nabuurvolkeren, zich in dat zijn boeken heilig waren en door God ingegeven. Door wie en op welken grond deze meening ontstaan is, weet niemand, maar van toen tot heden leeraren de hooge priesters en de schriftgeleerden het onwrikbaar, omdat het geleeraard werd van in den beginne. Moet een man geworden volk dan gelooven wat het als kind-volk heeft geloofd? Moet ik als vijftigjarig man de sprookjes mijner voedster gelooven, omdat ik ze geloofd heb als kleuter?

Meester, men zegt mij: Indien het feit der openbaring niet bewezen is, het is toch ook niet ongerijmd. Doch wat zegt Gij me als ik antwoord: het is ongerijmd dat God zich openbare in dier voege dat niemand kan te weten komen of hij zich werkelijk heeft geopenbaard; het is ongerijmd dat hij zich openbare voor heel de menschheid aan een klein nationalistisch volk.

Ik koop een eigendom met duizend slaven in Perzië. Op zekeren dag gaat iemand tot mijne slaven en zegt hun: 'Nicodemus, uw meester, wil dat gij tweemaal daags bidt en u viermaal daags wast.' De slaven antwoord-

den: 'Wij willen onzen meester gehoorzamen, doch u niet, tenzij gij bewijst zijn afgezant te zijn.' Hij echter zegt hun: 'Uw meester, Nicodemus, eischt dat gij u aan mijn wil onderwerpt tot teeken van uw onderwerping aan hem.' Zij antwoorden: 'Wij willen onzen meester onvoorwaardelijk gehoorzamen; bewijs ons echter dat hij dit van ons eischt.'

Thuis gekomen beraadslagen zij onder elkander. De eenen zeggen: 'Dat wij eenen meester hebben is zeker, dat hij ons wetten stelt is billijk en rechtvaardig, laten wij doen wat deze man ons zegt.' De anderen echter zeggen: 'Dat wij eenen meester hebben is zeker, dat hij ons wetten stelt is billijk en rechtvaardig. Zoolang wij niet weten wie hij is en wat hij wil, zullen wij hem dienen naar best vermogen in geest en waarheid, en niet luisteren naar de praatjes van een onbekende.'

Vele jaren later bezoek ik, Nicodemus, dit landgoed in Perzië om van mijne slaven rekenschap te eischen. De eersten komen en zeggen: 'Heer, daar wij u noch uw wil kenden, hebben wij gedaan wat deze onbekende ons oplegde.' De anderen komen en zeggen: 'Heer, daar wij u noch uw wil kenden, hebben wij u gediend naar het best vermogen in geest en waarheid.' Dan zal ik tot de eersten moeten zeggen: 'Waarom

hebt gij lichtvaardig eenen vreemdeling geloofd, die geen gezagsbrieven kon toonen?' Tot de anderen echter zal ik zeggen: 'Wel u, goede en getrouwe dienstknechten, terwijl ik niet hier was om u mijn wil kenbaar te maken hebt gij mij gediend naar best vermogen in geest en waarheid.'

De eersten echter zullen mij te voet vallen en schreien: 'Heer, daar wij slaven waren die gehoorzamen moeten, hebben wij onzen eigen wil niet gedaan, doch den wil van dezen vreemde.' Doch ik zal hun antwoorden: 'Het past den slaaf niet den wil van een vreemde te doen, doch den wil van zijn meester.' Dan scheuren zij hunne kleeven van smart en roepen: 'Heer, hij sprak in uw naam.' Ik echter ontsteek in toorn en roep: 'Wie is hij die zonder gezag durft spreken in mijn naam en bevel nemen over slaven die hem niet toebehooren?' Ik zal dezen vreemde ontbieden en hem straffen, hem alleen.

21

Verontschuldig mij, Meester, omdat ik nog niet aan het einde ben van mijn twijfelingen en U nog zeggen moet hoezeer de man die vóór u zit en dezen nacht zijn gelukkigst uur beleeft, tot U sprekend als tot God zelf, hoezeer die arme man verlangt te kunnen gelooven. Hoe hij zich afgevraagd heeft:

indien het feit der openbaring niet kan bewezen worden, kan men wellicht de geopenbaarde feiten bewijzen?

Komt iemand vertellen dat Bethanië op twee uren gaans van Jeruzalem ligt volgens den hooge priester, dan kan ik den weg naar Bethanië afleggen en, zonder te weten of de hooge priester het al dan niet gezegd heeft, toch weten dat de afstand twee uren bedraagt. Maar juist het eene feit waarmee gansch de Joodsche leer staat of valt, de erfzonde, kan niet bewezen worden, strijdt met de rede en het greintje kennis dat de mensch reeds kon veroveren. De ongerijmdheid dat een paradijs zou hebben bestaan en daarin een alwetend en onsterfelijk menschenpaar, op walglijke, monsterachtige wijze gestraft door een God die hen liefhad, terwijl wij voor onze oogen zien een natuur, geschapen voor instandhouding door strijd, en uit de wildheid langzaam zich oprichtend naar beschaving, waarlijk alleen God kan iets zoo ongeloofelijks doen gelooven en hij zwijgt. Is deze erfzonde niet bewezen, Meester, dan stort het gansche Judaïsme in, dat wacht op een Verlosser.

Ik hoorde u, Meester, Messias noemen. Ik ken een man die u niet eens zien wil; hij beweert dat uw leer van liefde vrouwenpraat is; slechts Rechtvaardigheid kan de aarde zijns inziens verbeteren. Ik ken een ander

man die zoo hevig verlangde u te zien, dat hij ten slotte ziende werd, van zijn blindheid genezen. Tusschen deze twee polen dool ik, een geest vol onrust, een hart dat verlangt, behoorend tot de soort der gefolterden. Namens hen spreek ik, nu, in dezen onvergelykelijken nacht, Meester die Messias genoemd wordt, tot u, niet als raadgever, niet als betweter, doch als implorant.

De nieuwe godsdienst, door u gegrondvest, zal in een onafzienbare toekomst de aarde veroveren. Want de wreede, kleingeestige, wraakzuchtige goden zullen niet stand houden tegen de beschaving. De liefhebbende God zal overwinnen. Het onrecht der ongelijkheid en de onzin der vijandschap zullen wijken voor broederschap en vrede. Indien dit grootste keerpunt aller tijden bij u, Meester, begint, indien ik thans tot den Messias spreek, smee ik u ootmoedig, te willen denken aan de millioenen die geleefd hebben in vrees en aan de milliarden ongeborenen wien het Raadsel zal folteren, tenzij gij dit niet gedooft. Zie, schreiend kniel ik voor u en verberg het gelaat tusschen uw voeten. Geef ons licht!

Duizenden jaren van onzekerheid en angst kunt gij afsluiten, den twijfel oplossend voor alle komende geslachten, zoodat er geen ongeloof meer zijn zal, geen kwelling. Geef ons de zekerheid dat gij de menschheid als

Messias verlost en wij zullen weten dat zij wegens de erfzonde verdoemd werd. Bewijs dat gij de Zoon Gods zijt en wij zullen weten dat het God was die uw komst in de Schrift voorspelde. Zoon Gods, wat uw Vader aan het begin der tijden verzuimd heeft, herstel dat voor eeuwig in het midden der tijden.

Gij doet daartoe, zegt men, o Meester, mirakelen. Wat is echter een mirakel en wat bewijst het? Heeft niet elke godsdienst zijn wonderdoeners en wateren die genezing schenken? Lezen wij in de Schrift niet, dat de toovenaars Mozes zijn wonderen nadeden? Weten wij waar de natuur eindigt en de bovennatuur begint? Bezat ik de kunde der Egyptische artsen, ik zou door mijn volk een groot thaumaturg worden genoemd. En zullen de thaumaturgen met hun wonderen niet eenmaal ver ten achter staan bij de medicijnmeesters der toekomst? Overtuigen niet mirakelen hen die geen bewijs vergen, maar laten den twijfelaar twijfelmoediger achter, al is hij, o Goede Meester, niet onwillig, ik zweer het. Van kwaden wil zijn eerder zij die hem dwingen tot een blindheid die een domheid is en hem steenigen zouden als godslasteraar indien hij zijn ongeloof bekende. Indien ik van kwaden wil ben, toone men mij de evidentie welke ik loochen, doch indien ik de waarheid aanhang, waarom verbiedt men mij het spreken? Zullen de

komende generaties van kwaden wil zijn, wanneer zij vragen zullen of de feiten der mirakelen echt waren en of de natuur niet volstaat ter verklaring? En wat zult gij, Meester, doen, wanneer zij zeggen zullen dat gij uwe wonderen deedt voor eenvoudig, lichtgeloovig, naar wonderen hakend volk en dat zulk getuigenis geen kracht heeft?

Indien ik mij een neef van Pilatus den landvoogd of een zoon van Herodes den koning noem, kunnen de stamboeken dit uitwijzen. Wie zich de Zoon van God noemt, beschikt slechts over het bewijs des mirakels, een bewijs in handen van vele thaumaturgen, een bewijs op zichzelf zwak en betwistbaar, dat zwakker en betwistbaarder wordt naar gelang het verder in het verleden zal terugwijken. Indien ik een uwer mirakelen had bijgewoond en van ijver voor u ontbrand, u prediken ging op de markt van Athene en het forum van Rome en de geleerden aldaar mij vragen zouden: 'Bewijs ons zijn mirakel, bewijs!' en ik zou roepen: 'Ik heb het gezien!' en zij zouden glimlachen en zeggen: 'Wij hebben het niet gezien!', hoe zal ik hun dan, o Meester, afdoende overtuigen?

Roepen zal ik: 'Ik lieg niet!', maar zij zullen vragen: 'Vergist gij u echter niet?'

Indien gij de Zoon Gods zijt, zijt gij dit niet alleen voor de Joden, doch ook voor de Grieken, de Romeinen, de Egyptenaren, de

Perzen, voor al de volkeren, al de tijden. Geef hun dan een teeken. Vergeet mij. Bereid ben ik mijn kwelling tot aan het graf te sleepen. Doch ik smeeik u namens een zoekende, gefolterde menschheid. Reeds sterven zij uit die in het geloof hun geluk vonden. Talrijker worden de anderen voor wie God kwelling is. Geef hun een teeken. Neem hun doodsangst weg. Geef hun zekerheid, licht.

Langs uw weg door Judea jubelt de menigte u toe. Zooveel sterren staan niet aan den hemel als u in den loop der tijden milliarden oogen stom vragend zullen aanstaren. Laat hun meer na dan Jehova's waardelooze schriften van onbekenden door onbekenden nadien vervalscht.

Indien gij de Zoon Gods zijt, ligt het in uw macht allen te overtuigen. Zoon van den God die alle menschen als een Vader liefheeft, zult gij dulden dat tot het einde der eeuwen de waarheid onvindbaar blijve? De aarde maakt den mensch gelukkig, God maakt hem ongelukkig. Verlosser, gekomen om ons gelukkig te maken, indien gij geen einde aan ons lijden om God maakt, zal eenmaal uw naam Beul zijn.

Zoo sprak Nicodemus snikkend tot Jezus van Nazareth.

Hij die dit schreef weet wat menschen vertellen om zijn smart te sussen, maar niet wat de Zoon Gods hem heeft toegefluisterd

in den nacht, want dit geheim is niet geopenbaard. Waarom niet door Nicodemus? Waarom zweeg deze?

Bij het afdalen van de steenen trap, het was vroeg, nog donker, stiet zijn voet tegen een warm slapend lichaam, een man sprong voor hem recht: Johannes. Deze wilde in de nabijheid van den Messias zijn en hem geen seconde meer verlaten, want telkens, wanneer hij van hem wegging, werd hij onrustig en was niet meer gelukkig. Nicodemus nam zijn hand en zeide hem, dan maar bij Jezus te blijven, gij gelukkige ziel. Het scheen Johannes toe, dat Nicodemus zachtjes weende.

22

Enkele uren later besteed Nicodemus, door den hooge priester ontboden, met moeten tred de trappen van het paleis, dat hij twintig jaren geleden verlaten had. Hij voelde zich oud en eenzaam. Nu woonde Judith er, omringd van groote bloeiende kinderen aan de zijde van zijn jeugdvriend, haar echtgenoot, den hooge priester, die hem niet eens als vriend ontving, geene hand toestak, maar hem als den eersten den besten boer liet rechtstaan aan de onderste der vier troontreden. De hooge priester had, met leedwezen, zeide hij, vernomen, dat Nicodemus zijn betreurenswaardige en onvruchtbare afzon-

dering verbroken had, niet om berouwvol in zijn jeugdmidden terug te keeren, maar om zich in het openbaar op te houden met den Nazarener, met wien hij zelfs dezen nacht een onverklaarbaar lang gesprek had gevoerd, ja onze inlichtingen zijn secuur. Lang zal de hooge priester bij dit feit niet stilstaan, hij weet, hoe ver hunne gedachten uiteenloopen, als door eene wereld gescheiden. Maar hij wil terloops toch vaststellen, dat zelfs de vernuftigste geest, wanneer hij eenmaal de waarheid heeft losgelaten, van dat oogenblik af zichzelf heeft gestraft en rusteloos dobbert van dwaling tot dwaling. Radicale zelfvernietiging, verspilling in onvruchtbaarheid en ijdel gezoek van een kostbaar en eenmaal zoo veelbelovend leven. Wie betreurt dit meer dan de hooge priester? Begaan met elke ziel, want alle zijn zij hem toevertrouwd, lijdt hij dubbel onder de afvalligheid van den beste. Maar genoeg. Hem rest slechts te blijven bidden voor Nicodemus, dien hij thans heeft laten roepen als vriend, om hem te waarschuwen tegen een zeer ernstig gevaar. Veel kon hij hem hierover niet zeggen, maar het is duidelijk, dat de volksopruier slecht zal eindigen. God laat niet ongestraft zijn priesters belasteren en verguizen. Hoogmoed komt voor den val. Hij, die het altijd beter wil weten dan de priesters, gaat zich ten slotte inbeelden, boven hen te staan, wat

zeg ik, Messias te zijn, Zoon van God, denk eens aan. Even natuurlijk is het, dat hij, die den waren God verloochend heeft, zich een nieuwen God van eigen maaksel kiest, een timmerman, ongeletterd, wien het hoofd op hol sloeg van al zijn succes bij visschers en daglooners. Het geestelijk gezag is geduldig, maar niet tot in het oneindige. Soms is het verplicht in te grijpen in overeenstemming met het wereldlijk gezag. Dan worden zij mee getroffen, die met den hoovaardige gemeene zaak maakten. Dat was het, wat de hoogepriester te zeggen had.

Buiten luiden de klokken. Ook in Nicodemus luidt diep en sterk een stem. Antwoord, Nicodemus, durf! Zeg, dat gij naast den jongen profeet zult verschijnen en stand houden tegen heel het Sanhedrin in disputatie. Ga tot den landvoogd en overtuig hem. Waag uw nutteloos leven, strijd.

Maar Nicodemus' handen nemen elkander vast. Hij zegt kalm en zacht: 'Ik dank den hoogepriester voor zijne waarschuwing.' Hij buigt en gaat.

23

Het geestelijk en wereldlijk gezag grepen in overeenstemming in en namen Jezus van Nazareth gevangen in den hof van Oliveten. Zooals een herfststorm blaren door een

venster binnenzweept, vielen David, Johannes en Jozef bij Nicodemus binnen, stonden daar en wisten niet, hoe zij daar gekomen waren, noch wat zij kwamen doen. Zij staarden Nicodemus aan. Eindelijk verontschuldigde zich de oude Jozef stotterend en brulde David zijn opgekropte passie uit: de Messias is gevangen genomen. Drie Messiassen heeft hij gevolgd, deze echter is de ware, hij wil nu toeslaan, minderheid of niet, op voorhand verloren of niet, in een grootsche, wanhopige dwazigheid. Doch Johannes vindt de reden, die hen hier dreef, nadert den verbleekten, rillenden geleerde en smeekt:

‘Heer, gij alleen kunt hem redden.’

‘Ben ik machtiger, mijn jongen, dan de Zoon Gods?’

‘Heer, gij zijt de eenige die hem begrijpt, en machtig bij hoogepriester en Sanhedrin. Als gij spreekt, durven zij hem niet doden.’

‘Kan de Zoon Gods uit de handen van Gods plaatsvervangers gered worden door een ketter, die God noch gebod kent, mijn jongen?’

‘Heer, zij zijn niet opgewassen tegen uwe geleerdheid.’

‘Mijn jongen, ben ik dan wijzer dan de Zoon Gods?’

Johannes valt hem snikkend te voet: ‘Heer, hij is de Messias en mag niet sterven.’

Nicodemus' lippen beven, zijn handen

beven, zijn wijde tabbaard beeft. ‘Tot u, geloovigen, zeg ik: indien hij de Messias is, zal hij niet sterven, indien hij sterft, is hij de Messias niet. Maar in mij is een ander licht, vrienden, dat niet wijkt en ik fluister naar dat licht: Indien hij mijn Messias is, moet hij sterven, want uit het lijden van hare redders wordt de waarheid der wereld geboren, zooals het kind uit de pijnen der moeder en de plant uit het vergaan van het zaad.’

‘Dat zijn zijn eigen woorden,’ sprak Johannes, de handen vouwend, en de drie verlieten Nicodemus, ingetogen en vervuld van zijn licht. En zij en Nicodemus kwamen niet meer over hun drempel. Berichten bliksemden door de stad. Menigten spoelden heen en weer door de straten, zooals passagiers her en der worden te hoop geslingerd op het dek van een schip in storm. Nu eens had Pilatus den profeet vrijgelaten, dan het Sanhedrin hem vrijgesproken, dan de hooge priester met hem een akkoord gesloten, of Herodes hem in bescherming genomen, of het volk hem met geweld bevrijd. Nu eens was hij gezien tusschen beulen en soldaten, dan gestorven tijdens de geeseling, dan ineengezakt voor zijn rechters. De drie onder in het huis, de eenzame er boven in de stille kamers, wachtten gelijkmoedig en wankelden niet. Ten slotte werd hun bekend gemaakt, dat Jezus tot den kruisdood veroordeeld was.

Nicodemus hoorde het onaardsch gefijfel van Johannes langs de oude muren opranken. De geboorte van den man van Nazareth en zijn dood werden met een zelfde lied begroet.

Des Vrijdagmorgens verscheen schuins over de straat in een open raam het hoofd van Asveer, overdwers gespleten door een lach. De norsche vergat zich van vreugde, zette de handen als een horen aan den mond en riep in de vroege stilte:

‘Vandaag bestijgt onze Messias den troon!’

De drie aan het deurgat en Nicodemus aan het raam keerden hem als op afspraak gelijktijdig den rug toe en verdwenen naar binnen. Maar de vreugde van dezen eenen dag was evenmin te verdonkeren als de dertigjarige bitterheid te verhelderen was geweest: opgewekt beval Asveer zijn schoonste tafel en zetel te schuiven bij het open raam en daarop te dekken voor een rijk maal met allerhande wijnen.

Van langsom luider werd het geschreeuw, komt zien, komt allen zien, hij komt hier langs op zijn kruisweg. Asveer zette zich in het zicht der volle straat aan den feestdisch, gekleed in zijn schoonste gewaad, liet zich wijn schenken en water en keek met steeds stekeliger oogen naar het joelende volk. Waar waren nu de duizenden getrouwen, waar was het leger in stilte gevormd? De buitenlieden, die hun boterhammen hadden

meegebracht om die op te eten op den Golgotha, tot gisteren wilden ze geen mirakel of preek missen, nu wilden ze van zijn marteling alles genieten en zij betrouwden het niet, dat hij er weer vijfduizend zou verzadigen met vijf brooden en twee visschen. Asveer grinnikte vergenoegd, het was een blijde dag voor hem, de eene god brengt den anderen ter dood, het eene soort geloovigen vermoordt het andere, gaat zoo voort, hyena's, en moge Asveer beleven, dat de laatste god sneuvele door de hand van den laatsten bidder.

Daar was de stoet, daar was de Nazarener, de wonderboorling uit den noodstal, de timmerman, de illuminist, de werelddoktoor met zijn liefde. Juist om den hoek strompelde hij, het kruis viel op hem, met drieën, bovenarms, geeselden ze hem recht.

Nu nadert hij, de haren bloedklonters, het gezicht bloedstrepen, het magere lichaam doorbuigend bij elken stap. Achter hem een neger. Als die hem sloeg, hoorde men, boven het gejoel uit, den sis van zijn roede en den doffen knots op den beenderen rug.

Nu was de Nazarener aan het raam. Asveer, die nooit glimlachte, glimlachte, hief een fonkelenden roomer op en riep:

‘Prosit Jesu Nazarenus, rex Judaeorum!’

De neger vol bloedspatjes en Jezus vol bloedvlekken en strepen keken Asveer

aan, dan den roomer en Jezus zuchtte:

‘Vriend, een teug water.’

Asveer stond recht. Hij vulde het heele raam. De stoet stond stil. Allen keken naar hem op, krijtwit sprak hij.

‘Evenmin als het Noorden tot het Zuiden kan komen, of het Westen tot het Oosten, kan er iets zijn tusschen u en mij. Eer ik u een glas water geef, eer ik mij tot uw liefde beken, moge de wereld vergaan.’

Over Jezus' bloedbeloopen oogen toog nevel van onzeglijk verdriet, zijn paarse lippen antwoordden: ‘Het zij zoo, Asveer.’ Uitzienende naar een barmhartige, zag hij Nicodemus, glimlachte hem toe en Nicodemus' oogen vulden zich met tranen: dit was dus het lot der bestrijders van de leugen. Onder zijn raam wrongen zich twee mannen door het volk, David en Johannes, plaats makend voor den ouden Jozef, die een aarden kroes vol water droeg en Jezus liet drinken. Schielijk weer twijfelend, of een zoo schandelijk en bloedig ondergaan wel goddelijk zijn zou, fluisterde David den drinkenden Jezus toe: ‘Heer, als gij wilt, bevrijd ik u.’ Maar Jezus, tegelijk voor den dronk en het aanbod dankend, zeide slechts: ‘Ik dank u,’ glimlachend met in beide mondhoeken een straal bloeds.

De roede van den neger siste, joelend joeg het volk met Jezus voort.

24

Nicodemus, Jozef, David, Johannes en enkele getrouwen, namen Jezus' lichaam van het kruis af en legden het op den schoot zijner moeder. Terwijl deze het beweende, de wonden kussend en het smartelijk aanschijn, knielden zij rond hem neder en aanbaden hem. En zij meenden, dat het wat wind was, die kreunde aan het kruis, zooals wind soms nauw hoorbaar tandenklappert in een herfstboom, maar het was Nicodemus, die niet de knie gebogen had en tegen het kruis recht stond. Het scheen hem toe, dat hij boven op den naasten berg de forsche gestalte van Asveer herkende, die zijn zwerftocht door de wereld naar Recht begon en hij benijdde den wandelenden Jood, want hij zal eeuwig zwerven, zijn doel nooit bereiken, maar het steeds dichternaderen. Ik echter, Nicodemus, begraaf de waarheid, die ik gezocht heb, eeuwig is de twijfel.

Zijne gezellen lieten hem de eer, Jezus bij het hoofdeind te dragen. Terwijl hij zich bukte naar den zoeten last, zoende hij het ontkroonde voorhoofd van den edele, die een deel had gedaan van wat hij zelf niet had gedurfd. Toen zij met een zwaren steen hadden gesloten het kostbare graf, door Jozef gekocht met Nicodemus' geld en Jezus' moeder was met de haren heengegaan, bleven

Jozef, David en Johannes, de drie geloovigen, achter Nicodemus staan, die niet wegkon van het graf.

‘Hij heeft gezegd tot zijn rechters,’ fluisterde opeens Johannes, ‘dat hij zal terugkomen den jongsten dag, gezeten aan de rechterhand der goddelijke macht en komende op de wolken des hemels.’

Bij deze woorden zagen zij Nicodemus wankelen en zij, eenvoudigen, moesten hem ondersteunen, terwijl hij kreunde:

‘Twijfelen tot den jongsten dag.’

EINDE